

2007

Energimarknad

© Energimarknadsinspektionen
Omslagsfoto: Boden/Ledingham/Scanpix
Övriga bilder: Bryan Mullennix, Stephen Mallon,
Michael Wildsmith/Getty images.
David Mendelsohn, Kevin Burke/Scanpix
Per Westergård
Grafisk form: ETC
Tryck: Modintryckoffset AB 2008
Upplaga: 3 000 ex
ISBN 978-91-977417-0-5

Innehåll

INNEHÅLL · 3

FÖRORD	5
EL	6
Marknadsutveckling	8
Svensk elmarknadspolitik	8
Nordiskt samarbete för en gemensam elmarknad	10
EU arbetar för en europeisk elmarknad	11
Styrmedel på elmarknaden	11
Prisutveckling och prispåverkande faktorer	14
Överföring av el	26
Elproduktion och elanvändning	28
Energimarknadsinspektionens samlade bedömning av elmarknaden	34
NATURGAS	38
Marknadsutveckling	40
Naturgas i den svenska energipolitiken	40
Styrmedel på naturgasmarknaden	41
Prisutveckling och prispåverkande faktorer	43
Naturgasanvändningen väntas öka	49
Energimarknadsinspektionens samlade bedömning av naturgasmarknaden	52
FJÄRRVÄRME	54
Marknadsutveckling	56
Fjärrvärmens i politiken	57
Styrmedel på värmemarknaden	59
Prisutveckling och prispåverkande faktorer	61
Produktion och användning	64
Energimarknadsinspektionens samlade bedömning av fjärrvärmemarknaden	66
BILAGA	67
2007 i korthet	67
Figur- och tabellförteckning	71
Energimarknadsinspektionens publicerade rapporter 2007	72
Energimarknadsinspektionens beslutade föreskrifter 2007	74
Läs mer om energimarknaderna	75

Ny myndighet med högt ställda mål

Från och med den 1 januari 2008 är Energimarknadsinspektionen en egen myndighet. Riksdagens beslut att bilda en särskild myndighet för tillsyn och övervakning av marknaderna för el, naturgas och fjärrvärme signalerar att energimarknadernas effektivitet och funktion prioriteras högt.

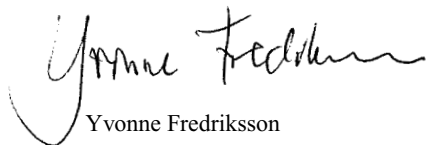
Som tillsynsmyndighet har vi stora uppgifter framför oss. Vi har fått ökade resurser för att bredda och fördjupa tillsynen. Det innebär bland annat ett ökat fokus på naturgas- och fjärrvärmemarknaderna. Vi påbörjar också förberedelserna för övergången till förhandsprövning av elnätstarrifferna. Det är ett stort arbete som kommer att ta flera år. Under året ska vi presentera en tillsynsplan för att företagen bättre ska kunna förutse och möta våra insatser. På uppdrag av regeringen redovisar vi i slutet av året förslag till en framtida lösning för effektreserven.

Vårt uppdrag är också att övervaka energimarknaderna och informera om dessa. I denna rapport beskriver vi utvecklingen under 2007 på marknaderna för el, naturgas och fjärrvärme. Vi redovisar även våra bedömningar av läget.

Vår nya prisjämförelse ”Elpriskollen” är ett stöd för konsumenter vid valet av elhandlare och avtalsform. För att konkurrensen på elmarknaden ska fungera är det ytterst angeläget att konsumenterna gör aktiva val och ställer krav. Mer om oss, om ”Elpriskollen” och om resultaten av vår verksamhet finns på vår webbplats – www.ei.se

Välkommen dit!

Eskilstuna, februari 2008

Yvonne Fredriksson
Generaldirektör för Energimarknadsinspektionen

EI

MARKNADSUTVECKLING: EL

Den svenska elmarknaden integreras allt mer med marknaderna inom Norden och EU. Inom Norden pågår ett flertal projekt för att öka samarbetet mellan de nordiska länderna, bland annat utreds förutsättningar för att skapa en gemensam nordisk elhandelsmarknad, där en elkund i Sverige kan köpa el direkt från en elhandlare i ett annat nordiskt land. Samtidigt har EU som mål att skapa en inre marknad för el med effektiv konkurrens. Under året har EU-kommissionen lagt fram ett antal förslag i syfte att harmonisera de europeiska elmarknaderna.

Svensk elmarknadspolitik

Målet med regeringens elmarknadspolitik är att åstadkomma en effektiv elmarknad med väl fungerande konkurrens som genererar en säker tillgång på el till internationellt konkurrenskraftiga priser. Det innebär en strävan mot en väl fungerande marknad med effektivt utnyttjande av resurser och effektiv prisbildning. I syfte att skapa goda marknadsförutsättningar inriktas politiken mot en vidareutveckling av den gemensamma nordiska elmarknaden, förstärkning av överföringskapaciteten och främjandet av en fortsatt integrering med övriga elmarknader inom Norden och EU. Konkurrensen och effektiviteten på den nordiska elmarknaden bör fortsätta att utvecklas och därför kännetecknas av få gränser och hinder mellan länderna och en väl fungerande och effektiv handel med omvärlden.¹

Ny regleringsmodell utredd

En elkund betalar en nättariff till sitt elnätsföretag för överföring av el. Dessa nättariffer bestäms av elnätsföretagen. Enligt ellagen ska nättarifferna vara skäliga i förhållande till bland annat kvaliteten på överföringen av elen. Nättariffernas skälighet prövas i efterhand av Energimarknadsinspektionen.

Under 2006 tillsatte regeringen en statlig utredning, *Energinätsutredningen*, med uppdrag att bland annat lämna förslag till den lagstiftning och de regelverk som krävs för att införa en ny ordning där tillsynsmyndigheten ska godkänna eller fastställa nätföretagens överföringstariffer innan de börja gälla.² I utredningen deltog två representanter från Energimarknadsinspektionen. Bakgrunden till utredningen är att det nuvarande regelverket har visat sig otillräckligt och inte medger en effektiv tillsyn.

Utredningens slutbetänkande överlämnades till regeringen den 5:e december 2007.³ Där föreslås att inspektionen i förväg ska bestämma vilka intäkter varje elnätsföretag får ta ut genom nättariffer och andra avgifter under en fyraårsperiod. Utredningen har även lämnat förslag på hur prövningen av elnätsföretagens tariffer ska gå till. Regeringen har skickat ut Energinätsutredningens förslag på remiss.

1. Förslag till statsbudget för 2008. Prop. 2007/08:1, utgiftsområde 21: Energi.

2. Kommittédirektiv 2006:39.

3. SOU 2007:99.

Lagen om effektreserv förlängd

Den totala produktionen av el måste motsvara elanvändarnas totala behov av el i varje givet ögonblick. Under kalla vinterdagar stiger elförbrukningen betydligt eftersom en stor del av elen används till uppvärmning. Under sådana dagar finns det en risk att efterfrågan på el överstiger den maximalt möjliga elproduktionen och då kan effektbrist uppstå.

För att minimera risken för effektbrist antog riksdagen 2003 en tillfällig lag om effektreserv på maximalt 2 000 MW per år. Energimarknadsinspektionen föreslog under året 2007 att lagen skulle förlängas eftersom det ännu inte finns några förutsättningar för en marknadsbaserad lösning för situationen vid effektbrist. En sådan marknadsbaserad lösning skulle ersätta den centrala upphandling av effektreserven som idag görs av Svenska Kraftnät. Regeringen följde inspektionens förslag och beslutade under året om en förlängning av den tillfälliga lagen fram till den 15 mars 2011.⁴ Avsikten med förlängningen av den tillfälliga lagen är att ge marknadens aktörer förutsättningar att skapa en marknadsbaserad lösning på frågan.

Energimarknadsinspektionen har under 2008 fått i uppdrag av regeringen att redovisa ett förslag till långsiktig lösning av effektfrågan. Uppdraget ska redovisas senast den 31 december och ska ske i samråd med Svenska Kraftnät och Konkurrensverket.

Elpriskollen underlättar för konsumenter

Den första januari 2007 trädde ny lagstiftning i kraft som innebär att elhandlarna ska lämna uppgifter om de priser och leveransvillkor som tillämpas för elkonsumenterna.⁵ Uppgifterna lämnas till Energimarknadsinspektionen och är från januari 2008 tillgängliga för konsumenterna via den webbaserade elprisjämförelsen *Elpriskollen*.⁶ Syftet med elprisjämförelsen är att underlätta för konsumenterna att göra aktiva val på elmarknaden. En väl fungerande elmarknad förutsätter att kunderna är aktiva. En förutsättning för detta är att kunderna har tillgång till lätt-tillgänglig information om priser och leveransvillkor.

Samägandet av kärnkraften ifrågasatt

Regeringen tillsatte under början av 2008 två förhandlare för att se över samägandet av kärnkraftverken. Syftet är att finna lösningar som gör att samägandet inte begränsar konkurrensen mellan ägarföretagen.⁷

Frågan uppmärksammades även av Konkurrensverket i en skrivelse till regeringen i maj 2007.⁸ I skrivelsen bedömer Konkurrensverket att det finns risker med dagens samägande av kärnkraften eftersom möjligheten till otillbörligt informationsutbyte mellan ägarföretagen är stor.

4. Lag (2003:436) om effektreserv.

5. Ellagen (1997:857) 8 kap. 11 b §.

6. www.elpriskollen.se.

7. Förslag till statsbudget för 2008.

Prop. 2007/08:1, utgiftsområde 21: Energi.

8. Konkurrensförhållanden på elmarknaden Dnr 408/2006.

Nordiskt samarbete för en gemensam elmarknad

De senaste 10–15 åren har elmarknaderna i Norden genomgått stora förändringar. Alla nordiska länder har reformerat sina elmarknader och öppnat både elhandelsverksamhet och elproduktion för konkurrens och i dag har vi en gemensam nordisk kraftmarknad för el. Den nordiska elmarknaden är en av de mest väl fungerande i Europa och agerar i många frågor förebild för många av de nyligen reformerade elmarknaderna i Europa. Trots det finns det många områden som kan förbättras och utvecklas ytterligare för att den nordiska elmarknaden ska fungera effektivt. Inom Norden bedrivs i dag samarbeten inom många frågor i syfte att ytterligare utveckla den nordiska elmarknaden.

Gemensam nordisk systemoperatör utreds

De nordiska länderna, utom Island, är sammankopplade med överföringsförbindelser för transport av el mellan länderna. På den nordiska elbörsen Nord Pool köps och säljs elen mellan de nordiska länderna. Den operativa hanteringen av el sker dock inom respektive land i Norden där den systemansvariga operatören har ansvaret för balansen i det nationella elnätet.

Den svenska regeringen föreslog under året för nordiska ministerrådet att bilda en gemensam nordisk systemoperatör, en så kallad ISO (Independent System Operator).⁹ Förslaget motiveras med att en nordisk systemoperatör kan ge förutsättningar för att viktiga investeringsbeslut optimeras och påskyndas, konkurrensen förbättras och klimatpolitiken effektiviseras. Ministerrådet beslutade under hösten att låta en ämbetsmannakommitté utreda frågan. Vilka ansvarsområden en gemensam nordisk systemoperatör skulle få är ännu inte klarlagt.

Mot en nordisk slutkundsmarknad

Inom Norden pågår arbete med att skapa förutsättningar för en gemensam slutkundsmarknad för el. Det skulle innebära att en elkund i Sverige kan köpa sin el direkt från en elhandlare i till exempel Norge. En gemensam nordisk slutkundsmarknad ger ökad valfrihet för kunderna samtidigt som konkurrensen mellan elhandlarna i Norden skulle kunna pressa priserna. Samtidigt skulle skapandet av en gemensam slutkundsmarknad medföra ökade kostnader till följd av att det krävs nya tekniska och organisatoriska lösningar. Den samlade bedömningen från de nordiska tillsynsmyndigheternas samarbetsorganisation, NordREG, är att fördelarna med en gemensam nordisk slutkundsmarknad uppväger nackdelarna.

9. Pressmeddelande från Näringsdepartementet 20 september 2007.

EU arbetar för en europeisk elmarknad

I september 2007 presenterade EU-kommissionen förslag till ny och förändrad lagstiftning inom el- och naturgasområdet.¹⁰ Bland annat föreslås effektivare åtskillnad mellan nätverksamhet och konkurrensutsatt verksamhet, harmonisering och utökning av de nationella tillsynsmyndigheternas uppgifter och befogenheter samt bildandet av en ny europeisk myndighet med befogenhet att fatta bindande beslut i frågor om gränsöverskridande elhandel. Därutöver föreslås ett utökat och formaliserat samarbete mellan de systemansvariga. Förslagen syftar till att stärka konkurrensen på elmarknaderna inom EU.

Samarbetsorganet för de europeiska tillsynsmyndigheterna, ERGEG, fokuserade under året på de regionala initiativen. De ska genom en ökad harmonisering bidra till att utveckla regionala marknader inom Europa i syfte att underlätta utvecklingen av en gemensam inre marknad för el. Myndigheterna i den norra regionen, där Sverige ingår, enades under hösten 2007 om gemensamma riktlinjer som syftar till att öka transparensen på kraftmarknaden i norra Europa. Detta ska ske genom att alla marknadsaktörer samtidigt ska få tillgång till prispåverkande information. Riktlinjerna innebär att från och med den 1 januari 2008 ska information om bland annat produktion, förbrukning, förutsättningar för överföring inom och mellan länder publiceras på webbplatsen hos respektive lands stamnätsföretag eller kraftbörs, och senare även på en gemensam europeisk informationsplattform.

Riktlinjerna innebär en harmonisering av hur prispåverkande information publiceras inom regionen, men utgör även en bas för liknande arbete i flera övriga regioner i Europa.

Styrmedel på elmarknaden

I Sverige har ekonomiska styrmedel länge använts för att påverka utvecklingen inom energiområdet. Skatter och investeringsstöd har traditionellt varit de främsta styrmedlen. I dag finns ett allt större intresse för marknadsbaserade styrmedel vilket illustreras med införandet av elcertifikatsystemet i maj 2003 och handeln med utsläppsrätter i januari 2005.

Höjd skatt på kärnkraft och vattenkraft

Koldioxidskatt och energiskatt betalas i princip inte vid elproduktion i Sverige men i vissa fall ska kväveoxidavgift och svavelskatt betalas.

Elproduktionsanläggningar är belagda med fastighetsskatt. Från 1 januari höjdes fastighetsskatten på vattenkraftverk med 0,5 procent.

Elproduktion i kärnkraftverk beskattas med en effektskatt. Den 1 januari 2008 höjdes effektskatten med 24 procent och uppgår nu till 12 648 kronor per MW.

10. Förslag till ett tredje inre marknadspaket för energi.

Kärnkraftsproducerad el beskattas även med avgifter för att finansiera framtida kostnader för använt kärnbränsle.¹¹

Skatten på förbrukning av el är olika stor beroende på vem som förbrukar elen och var i landet den förbrukas. El som förbrukas i industriell verksamhet i tillverkningsprocessen eller vid yrkesmässig växthusodling uppgår från 1 januari 2008 till 0,5 öre per förbrukad kilowattimme el. Elskatten för hushållskunder boende i kommuner med normalskatt på elförbrukning uppgår från och med 1 januari 2008 till 27 öre per kWh och till 17,8 öre per kWh för hushållskunder boende i kommuner med reducerad skatt på elförbrukning.¹²

Handel med utsläppsrätter går nu in i andra handelsperioden

Handel med utsläppsrätter är ett marknadsbaserat styrmedel för att nå åtagandena om minskade utsläpp av växthusgaser enligt Kyotoprotokollet.¹³ Handelssystemet påverkar priset på el genom att det medför ökade kostnader för elproduktion som genererar höga koldioxidutsläpp.

Handelssystemet går nu in i den andra handelsperioden, som löper från 2008 till 2012. Totalt omfattas drygt fyrtio procent av EU:s utsläpp av växthusgaser av handelssystemet. Tilldelningen av utsläppsrätter är mer restriktiv för den andra handelsperioden jämfört med föregående period. Den restriktivare tilldelningen leder till att principerna för tilldelning påverkas, vilket bland annat innebär att befintliga anläggningar inom el- och fjärrvärmesektorn inte tilldelas utsläppsrätter. Nya anläggningar inom denna sektor påverkas inte. Under den andra perioden utökas dessutom systemet till att omfatta fler anläggningar på grund av EU-kommissionens utvidgade definition av begreppet förbränningsanläggning. För Sveriges del tillkommer cirka trettio anläggningar, totalt omfattas drygt sju hundra svenska anläggningar.

Nya regler för kvotplikt

Elcertifikatsystemet infördes 2003. Målet är att öka den årliga produktionen av el från förnyelsebara energikällor med 17 TWh till år 2016 jämfört med 2002 års nivå. Syftet med systemet är att öka produktion från förnyelsebar el på ett kostnadseffektivt sätt genom att konkurrens uppstår mellan de förnybara källorna. Elproducenter som baserar sin produktion på förnybara energikällor tilldelas elcertifikat av staten i proportion till hur mycket el som produceras i anläggningen. Varje producerad MWh el ger ett certifikat som producenten kan sälja vid sidan av den el som produceras. Samtidigt har elhandelsföretagen och vissa elanvändare en skyldighet att köpa en viss mängd elcertifikat i förhållande till sin totala elförsäljning, så kallad kvotplikt.¹⁴ År 2007 uppgick kvotplikten till 15,1 procent. Från den 1 januari 2007 flyttades ansvaret för kvotplikten från elanvändarna till elhandlar-

11. Lag (1992:1537) om finansiering av framtida utgifter för använt kärnbränsle m.m. samt Lag (1988:1597) om finansiering av hanteringen av visst radioaktivt avfall m.m.

12. Följande kommuner har reducerad elskatt på förbrukning av el: Samtliga kommuner i Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län samt Sollefteå, Ånge, Örnsköldsvik, Ljusdal, Torsby, Malung, Mora och Älvdalen.

13. En internationell överenskommelse att minska de globala utsläppen av växthusgaser.

14. Elintensiv industri är undantagen från kvotplikten.

EU-HANDEL MED UTSLÄPPSRÄTTER

Handeln med utsläppsrätter inom EU

EU:s handel med utsläppsrätter regleras genom ett särskilt direktiv och omfattar alla EU:s medlemsländer. Svenska företag får utsläppsrätterna gratis av staten, vilket även gäller för handelsperiod 2008–2012. I vissa andra länder auktioneras en viss del av utsläppsrätterna ut till företagen. En utsläppsrätt ger innehavaren rätt att släppa ut ett ton koldioxid. Företagen kan köpa och sälja utsläppsrätterna mellan varandra via mäklare eller handelsbörser.

Vad är syftet med handelssystemet?

Syftet är att på ett kostnadseffektivt sätt minska utsläppen av växthusgasen koldioxid genom att bidra till en utveckling där åtgärder kan göras i det land eller företag som har den lägsta kostnaden för att minska utsläppen. Företag med höga kostnader för utsläpp kan köpa utsläppsrätter från företag med lägre åtgärds-kostnader. Om företaget släpper ut mindre koldioxid än vad det tilldelats utsläppsrätter för kan det spara utsläppsrätterna under handelsperioden eller sälja överskottet av utsläppsrätter till andra företag.

Hur tilldelas utsläppsrätterna?

De företag som omfattas av utsläppshandeln ansöker om att få sig tilldelat utsläppsrätter inför varje handelsperiod. Tilldelningen utgår från särskilda principer som slagits fast av riksdag och regering. Företagens utsläpp under tidigare år, samt en prognos för utvecklingen av produktion och utsläppen de kommande åren, ligger till grund för tilldelningen.

Hur många utsläppsrätter får varje land?

Hur många utsläppsrätter som varje land ska få, samt fördelningen mellan anläggningarna, anges i de nationella fördelningsplanerna som varje medlemsland tar fram och som EU-kommissionen granskar. Det är kommissionen som beslutar hur den slutliga fördelningsplanen ska se ut. För Sveriges del innebar kommissionens beslut att den totala tilldelningen av utsläppsrätter skulle minskas med 9,5 procent jämfört med den ursprungliga tilldelningsplanen för handelsperioden 2008–2012.

na. För elkunderna innebär detta att elcertifikatpriset ingår i det totala elpriset och inte redovisas separat. Ur ett konsumentperspektiv underlättas därmed möjligheten att jämföra elpriser mellan olika elhandlare.

Energieffektivisering i industrin

Programmet för energieffektivisering (PFE) är ett ekonomiskt styrmedel som riktar sig till svenska energiintensiva industriföretag. Företagen anmäler sig till programmet, som är femårigt. Deltagandet innebär att deras energiskatt på el reduceras, under förutsättning att företaget arbetar strukturerat med energifrågor och genomför åtgärder för att minska och effektivisera sin energianvändning. Genom att delta får företaget minskade utgifter, dels genom sänkt skatt, dels genom lägre energikostnader.

Vid årsskiftet 2006/2007 deltog 177 företag runt om i landet vilka tillsammans använder 31,5 TWh el per år (inköpt och egenproducerad). Detta motsvarar en femtedel av den totala elanvändningen i Sverige och drygt hälften av industrins förbrukning. Åtgärderna ska vara genomförda 2009 till en kostnad av en miljard kronor för företagen. De beräknas tillsammans spara minst 1 TWh elenergi per år.

Prisutveckling och prispåverkande faktorer

Priset på el påverkas av en mängd faktorer. De viktigaste är:

- Utbud
- Efterfrågan
- Konkurrenssituation
- Skatter och styrmedel

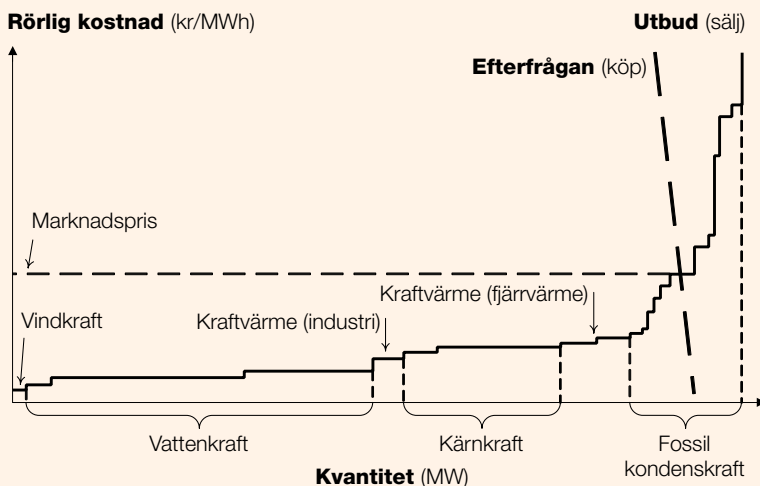
Det nordiska elsystemet består av mycket vattenkraft och utbudet av el påverkas därför i hög grad av vilka väderförhållanden som råder – mycket nederbörd ger välfyllda vattenmagasin som sedan kan förvandlas till el.

Priset på det bränsle som används i elproduktion påverkar också elpriset. Efterfrågan beror delvis på temperaturen, kalla vinterdagar efterfrågas mer el. Graden av konkurrens mellan såväl elproducenter som elhandlarna har betydelse för elpriset eftersom hög konkurrens effektiviserar marknaden och sänker priserna. Dessutom påverkas elpriset av produktionskatter och ekonomiska styrmedel som till exempel utsläppsrätter. I figur 1 visas en principiell bild av hur prissättningen för de rörliga kostnaderna sker på den nordiska marknaden.

Priset på el sätts varje timme på spotmarknaden på den nordiska elbörsen Nord Pool. Producenter och konsumenter lägger varje dag köp- och säljbud, varefter priset sätts i balans mellan utbud och efterfrågan. Utbudskurvan för det nordiska produktionssystemet kan illustreras med en kostnadstrappa över de rörliga kostnaderna för de olika produktionslagen. Vind- och vattenkraft har lägst rörlig produktionskostnad. De produktionskällor som nyttjas först är vindkraft, vattenkraft samt kärnkraft. Därefter kommer kraftvärme och olje- och kolkondens. Gasturbiner har de högsta rörliga kostnaderna.

Det nordiska elförsörjningssystemet är starkt beroende av vattenkraftsystemen i Norge och Sverige. Tillrinningen i de två länderna är i allmänhet relativt lika. Det medför att vattenkraftproduktionen varierar kraftigt mellan torra och våta år.

Även om mängden nederbörd på lång sikt är relativt stabil så förekommer stora variationer både inom och mellan åren. Hur mycket vattenkraft som finns att tillgå avgör hur stort behovet är att nyttja övriga produktionsanläggningar. Figuren nedan illustrerar hur den varierande tillgången på vattenkraft skiftar utbudskurvan på Nord Pools spotmarknad. Av figur 1 framgår att tillgången på vattenkraft har stor betydelse för prisenivån på elbörsen.

Figur 1: Princip för prisbildningen på den nordiska spotmarknaden

Lägre elpriser under 2007

De lägre priserna på Nord Pool kan framför allt förklaras med att nivåerna i de nordiska vattenmagasinen varit högre än året innan, vilket medfört en högre produktion av relativt billig vattenkraft.

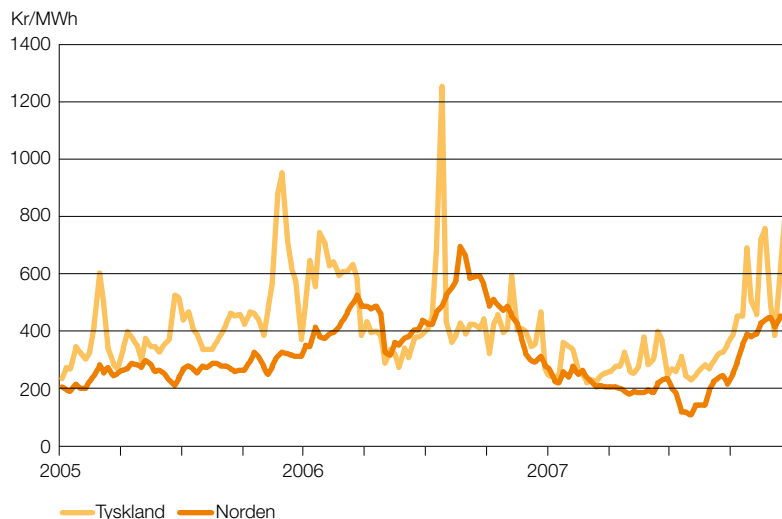
Då elutbytet med länderna utanför Norden ökat de senaste åren påverkas de nordiska priserna i allt högre grad av elpriserna i övriga Europa. Figur 2 visar utvecklingen av genomsnittligt spotpris i Norden och Tyskland där sambandet mellan priserna framgår. Under 2007 har spotpriset i Norden, systempriset, legat lägre än det genomsnittliga spotpriset på den tyska kraftbörsen EEX. I Norden sjönk spotpriset på el under de första månaderna 2007 för att sedan stiga igen i september. År 2007 kan därmed ses som ett "normalår", med lägre priser under sommarhalvåret och högre priser under vinterhalvåret.

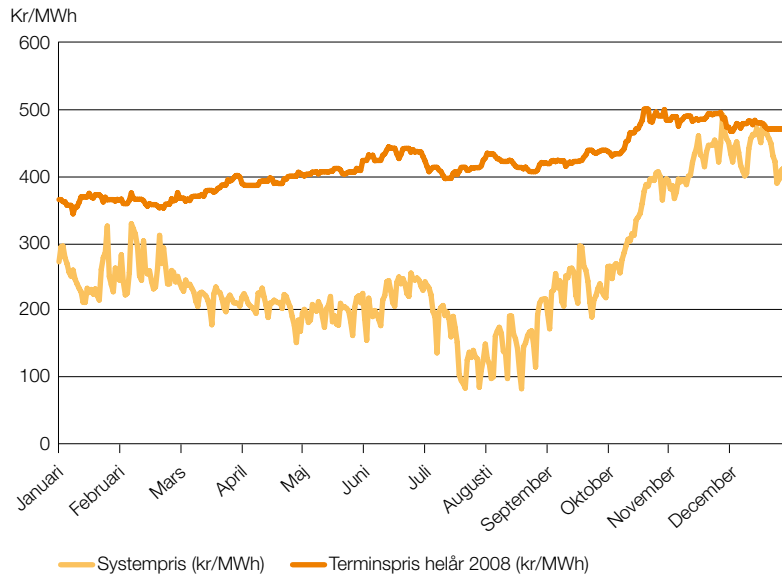
Elproduktion i Tyskland och övriga Kontinentaleuropa baseras i hög utsträckning på koleldade kondenskraftverk. Kolpriserna låg på höga nivåer under året, särskilt i slutet av 2007 vilket bidrog till relativt höga elpriser. Det höga kolpriset förklaras med ökad efterfrågan från Asien samt dyra transportkostnader för kol från Sydafrika, som är en stor kolleverantör. Även priset på olja har varit mycket högt under 2007.

Av figur 3 framgår att Nord Pools terminspris för år 2008 legat över spotpriset under i stort sett hela 2007. Terminspriset visar marknadens förväntningar på framtida elpriser. En av de viktigaste förklaringarna till högre terminspriser är att

Figur 2: Utveckling av spotpris på Nord Pool och den tyska börsen

KÄLLA: NORD POOL OCH EEX

Figur 3: Terminspris helår 2008 samt spotpris (system) 2007

KÄLLA: NORD POOL

priset på utsläppsrätter stigit under 2007 till följd av mer restriktiv tilldelning av utsläppsrätter för handelsperioden 2008–2012 jämfört med föregående period. Införandet av utsläppshandeln med koldioxid 2005 innebär att priset på utsläppsrätter ingår i produktionskostnaderna för fossila bränslen och påverkar därför både spotpriset och terminspriset.

Den totala fyllnadsgraden i de nordiska vattenmagasinen låg på normala nivåer under 2007 vilket framgår av figur 4. I figuren visas även nivåerna för 2006, som var väldigt låga till följd av den torra våren och sommaren.

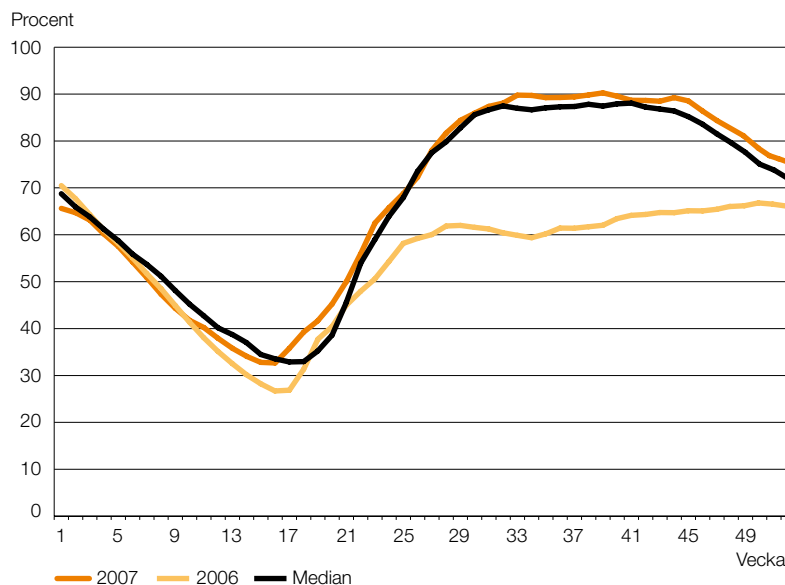
Fyllnadsgraden i de norska vattenmagasinen var strax under normal nivå under första kvartalet 2007 men vände därefter. Under återstoden av året var fyllnadsgraden mycket över det normala. Magasinen i Sverige höll sig relativt nära normala nivåer under hela året.

Nord Pool allt viktigare handelsplats

Den totala volymen av handlade kontrakt på Nord Pool ökade under 2007 jämfört med 2006 och uppgick under 2007 till 2 369 TWh. Den största ökningen har skett på den finansiella marknaden där den omsatta volymen ökade med 38 procent jämfört med 2006. Handeln med fysiska kontrakt, den så kallade spotmarknaden, ökade med 16 procent 2007 jämfört med 2006.

Figur 4: Magasinsfyllnadsgrad i Norden

KÄLLA: NORD POOL

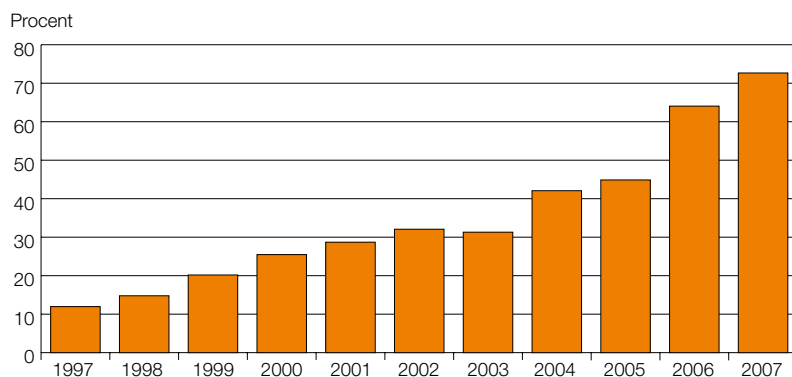

Handeln med fysiska kontrakt uppgår därmed till 73 procent av den totala nordiska elanvändningen, vilket visas i figur 5. Det är den högsta siffran någonsin och en ökning med 9 procentenheter sedan 2006. Av figuren framgår även att handeln på Nord Pool ökat nästan varje år sedan 1997. Att en större andel av handeln med el görs på elbörsen Nord Pool innebär en ökad transparens på elmarknaden. Priset som sätts på Nord Pool blir därmed mer trovärdigt för marknadens aktörer än om handeln skulle ske bilateralt.

Flaskhalsar leder till nordiska delmarknader

Elnätet i Norden har vissa begränsningar i överföringskapaciteten. Det leder till att det uppstår mindre delmarknader på den nordiska elmarknaden, under perioder då överföringskapaciteten inte är tillräcklig för att tillgodose marknadens önskemål om överföring. Till följd av detta har Nord Pool delat upp den nordiska elmarknaden i olika budområden, så kallade spotprisområden.

Nord Pools vanligaste prisområden är: Sverige, Finland, östra Danmark, västra Danmark, norra Norge, mellersta Norge samt södra Norge. Norge kan under perioder med omfattande överföringsbegränsningar delas upp i ytterligare prisområden. Prisområde Sverige utgör ofta ett gemensamt prisområde med Finland

Figur 5: Handlad volym på Nord Pools spotmarknad som andel av total nordisk elanvändning

KÄLLA: NORD POOL

NORD POOL – NORDISK ELBÖRS

Nord Pool är den gemensamma handelsplatsen för el i Norge, Sverige, Danmark och Finland. I Tyskland finns kraftbörsen EEX (*European Energy Exchange*), som är den största el- och gasbörsen i kontinentaleuropa. Nord Pool organiserar daglig handel med el på en fysisk marknad, så kallad spotmarknad, samt handel med el på en finansiell marknad. På den fysiska marknaden lägger köpare och säljare bud för fysisk leverans per timme nästkommande dygn. På den finansiella marknaden, den så kallade terminsmarknaden, kan aktörer planera framtida behov eller utbud av el. Terminspriset ger en indikation på marknadens förväntningar på elprisets utveckling. På Nord Pool kan man även handla med utsläppsrätter samt andra finansiella instrument som optioner etc. Aktörerna på elbörsen skickar in sina bud till spotmarknaden om att köpa eller sälja en viss mängd el för varje timme under nästkommande dygn. Priset för leverans sätts i punkten där utbudskurvan och efterfrågekurvan möts.

Den nordiska marknaden är uppdelad i olika budområden. Dessa områden blir enskilda prisområden om det råder överföringsbegränsningar mellan budområdena. Överföringsbegränsningar uppstår när marknaden vill överföra mer el än vad som är fysiskt möjligt. Nord Pools systempris är det gemensamma priset i alla budområden, när inga överföringsbegränsningar förekommer.

och/eller östra Danmark, men ingår även i kombination med andra prisområden. Sverige utgör sällan ett eget prisområde på grund av de många överföringsförbindelserna Sverige har till andra länder. Under 2007 rådde ett gemensamt pris för hela Norden under 28 procent av tiden.

Sommaren och hösten 2007 var priset i södra Norge mycket lägre än det svenska priset på el. Det genomsnittliga spotpriset i Sydnorge för de åtta första månaderna av 2007 var 18,6 öre/kWh medan priset i Sverige under samma period var cirka 25 procent högre, 23,2 öre/kWh. Orsaken till prisdifferensen mellan dessa prisområden orsakades av att marknadens efterfrågan på att överföra kraft från Sydnorge till Sverige varit större än utbudet på överföringskapacitet till följd av överföringsbegränsningar i förbindelsen.

Norden länkas samman

Produktionssystemen i de nordiska länderna är i en förändringsfas vilket kommer att leda till ökat behov av överföringskapacitet. I Sverige satsas det mycket på utbyggnad av vindkraft och i Finland byggs för närvarande ett nytt kärnkraftverk samt utbyggnad av fjärrvärmeproduktion. Nordel, samarbetsorganet för de systemansvariga nätföretagen i Norden, har identifierat fem områden där elnätet bör förstärkas för att öka möjligheten till överföring av elkraft mellan de nordiska länderna. Följande fem områden bör enligt Nordel byggas ut:

- Sydvästlänken mellan centrala och södra Sverige
- Stora Bält-förbindelsen i Danmark
- Fenno-Skan mellan Finland och Sverige
- Nea-Järpströmmen mellan Norge och Sverige
- Skagerack-förbindelsen mellan Danmark och Norge

Inom dessa områden planeras eller genomförs för närvarande ett antal projekt av de nordiska stamnätsföretagen. Nedan beskrivs de projekt som berör Sverige.

Det svenska stamnätsföretaget Svenska Kraftnät och dess finska motsvarighet, Fingrid, har beslutat att gemensamt bygga ut den befintliga likströmsförbindelsen mellan Sverige och Finland, Fenno-Skan. Utbyggnaden av förbindelsen innebär bland annat minskade nätförluster samt minskad risk för energibrist i Sverige vid torrår. Tillstånd för kabeln beviljades av finska och svenska myndigheter hösten 2007. Den nya ledningen består av en 200 kilometer lång likströmskabel som läggs parallellt med den gamla. Med den nya ledningen på plats ökar överföringskapaciteten i förbindelsen med mer än det dubbla.

Starten för byggandet har skjutits upp till år 2011 till följd av svårigheter att hitta underleverantörer som kan tillverka kabeln.

Det nordiska stamnätet förstärks även med en ny ledning mellan Sverige och Norge, länken Järpströmmen-Nea. På sträckan finns i dag en ledning vars kapacitet inte är möjlig att öka ytterligare. Den nya ledningen ökar överföringskapaciteten med 45 procent. I augusti 2007 beviljade regeringen tillstånd för Svenska Kraftnät att bygga den svenska delen av länken. Svenska Kraftnät planerar att länken kan tas i drift sommaren 2009.

Svenska Kraftnät har beslutat att förstärka det svenska stamnätet i södra Sverige med även en länk västerut, till Norge. Sydvästlänken kommer att sträcka sig över 40 mil och när den är färdigställd ger den ökad trygghet i elförsörjningen.

Förutom ovanstående utbyggnader planerar och genomför Svenska Kraftnät även andra projekt med syfte att förstärka det svenska stamnätet samt regionnäten.

Ett fåtal företag dominerar den nordiska elproduktionen

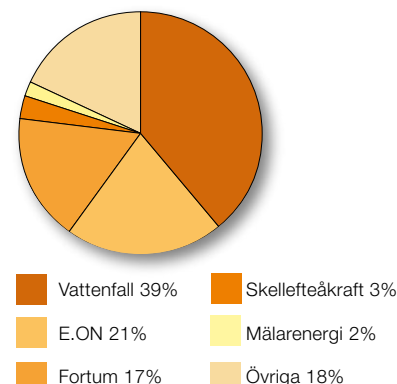
Då vi i dag har en nordisk marknad för el agerar de svenska elproducenterna inte bara i Sverige utan även på en nordisk marknad. Under 2007 hade de tre största elproducenterna i Sverige, Vattenfall, E.ON och Fortum 77 procent av Sveriges totala elproduktionskapacitet. Vattenfall stod ensamt för 39 procent av den svenska elproduktionskapaciteten. Företagens marknadsandelar visas i figur 6.

På den nordiska marknaden står dessa företag för 37 procent av elproduktionskapaciteten vilket visar att de även är stora aktörer på nordisk nivå. De tre största elproducenterna i Norden är förutom Vattenfall och Fortum även Statkraft. Dessa företag hade en samlad marknadsandel på 40 procent av den nordiska elproduktionskapaciteten under 2007. Företagens marknadsandelar visas i figur 7.

Vattenfall är helägt av den svenska staten. Fortum ägs till största delen av finska staten och Statkraft ägs av den norska staten. Vattenfall, E.ON och Fortum äger viss produktionskapacitet gemensamt, framförallt kärnkraft men även vattenkraft. I oktober 2007 annonserades en affär mellan E.ON och Statkraft som innebär att E.ON tar över Statkrafts andel på cirka 45 procent i E.ON Sverige. Därmed blir E.ON den enda ägaren av E.ON Sverige. I gengäld erhåller Statkraft bland annat tillgångar som ägs av E.ON i Sverige, Tyskland, Storbritannien och Polen.

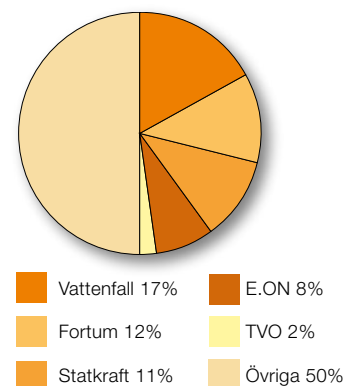
Konkurrensverket granskade under 2007 konkurrensen på den svenska elmarknaden.¹⁵ Av granskningen framkom att Vattenfall, E.ON och Fortum, som idag gemensamt äger kärnkraften i Sverige, inte har agerat i strid med konkurrensreglerna. Konkurrensverket framhöll dock att samägandet av kärnkraften riskerar att skada konkurrensen på marknaden och föreslog därför bland annat att samägandet bör lösas upp. Vidare betonade Konkurrensverket vikten av att minska de restriktioner som finns för investeringar i ny elproduktion.

Figur 6: Sveriges största elproducenter 2007

KÄLLA: UPPGIFTER FRÅN RESPEKTIVE FÖRETAG SAMT SVENSK ENERGI

Figur 7: Nordens största elproducenter 2007

KÄLLA: UPPGIFTER FRÅN RESPEKTIVE FÖRETAG SAMT NORD POOL

15. Konkurrensförhållandena på elmarknaden, Dnr 408/2006.

Aktörer på den svenska elhandelsmarknaden

Till skillnad från elproduktionsmarknaden är elhandelsmarknaden nationell. Det innebär att en elkund i Sverige enbart kan köpa el från elhandelsföretag som är lokaliserade i Sverige. Elkunden har två avtal för leverans av el: Ett avtal med en elhandlare varifrån kunden köper sin el och ett med elnätetsföretaget som äger ledningarna fram till kundens bostad till vilket kunden betalar för elöverföringen. Kunden kan fritt välja vilken elhandlare han eller hon vill köpa sin el från. Däremot kan kunden inte välja elnätetsföretag eftersom nätverksamhet bedrivs som monopol.

Antalet elhandelsföretag som säljer el till konsumenter uppgick år 2007 till 115 stycken. Av dessa säljer 85 stycken el till kunder i hela Sverige. Antalet elhandelsföretag har minskat sedan 1996 då det fanns drygt 220 företag. Minskningen beror främst på uppköp och sammanslagningar, där många kommuner valt att sälja sina elhandelsföretag eller på annat sätt knyta dessa till framförallt de stora energikoncernerna Vattenfall, E.ON och Fortum. Ett tjugotal elhandelsföretag är helt fristående från de tre stora energikoncernerna.

Under 2007 skedde en nyetablering på den svenska elhandelsmarknaden, det tyskägda elhandelsföretaget Yellowstrom började sälja el till svenska konsumenter i september 2007. De tre största elproducenterna i Sverige – Vattenfall, E.ON och Fortum – verkar även som elhandelsföretag.

Lägre elpriser för konsumenterna under 2007

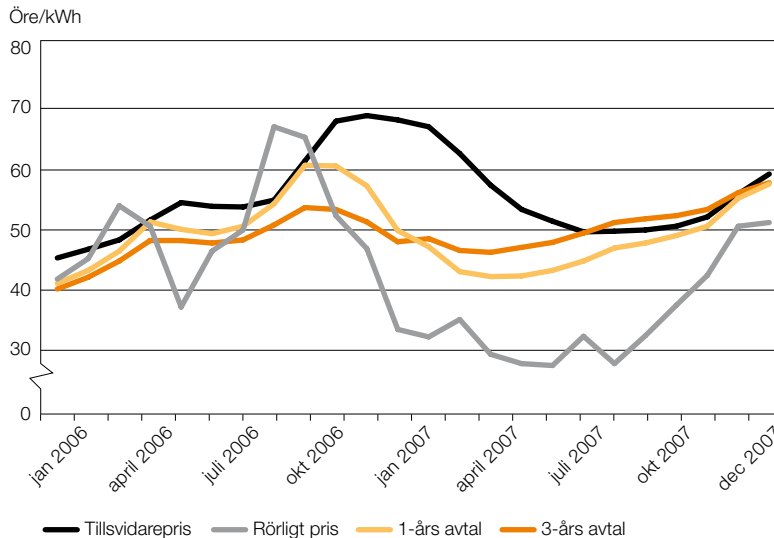
Den lägre prisnivån på spotpriset på Nord Pool under 2007 avspeglades även i priserna för de vanligaste elhandelsavtalen, som i genomsnitt varit lägre under 2007 jämfört med 2006.

Figur 8 visar prisutvecklingen av priset på elenergi för de vanligaste avtalsfor-

ELPRISET

Det sammanlagda elpriset till slutkund består av:

- Pris för nättjänsten (nätтарiff plus abonnemangsavgift)
- Eventuella fasta avgifter som till exempel fast årlig avgift för elhandelsavtalet
- Pris för elenergi inklusive pris för elcertifikat
- Skatt och moms

Figur 8: Elprisutveckling för olika avtalsformer för en villa med elvärme

Anm: Pris för kund boende i villa med elvärme och en årsförbrukning på 20 000 kWh per år, exklusive energiskatt och moms.

KÄLLA: SCB

merna för en villa med elvärme med en årsförbrukning på 20 000 kWh. Av figuren framgår att priserna på de vanligaste elavtalen har varit mer stabila under 2007 jämfört med 2006 då priserna varierade mycket under året. Priserna för de vanligaste avtalen sjönk i början på 2007 för att sedan stiga igen i slutet på året vilket är normalt då priserna på el är lägre under sommaren då efterfrågan är låg och högre under vinterhalvåret när efterfrågan är högre. De stigande priserna för fastprisavtal kan tolkas som att elhandelsföretagen förväntar sig högre priser under 2008. Av figuren framgår att rörligt pris legat under de andra avtalsformerna under hela 2007. Tillsvidarepriset följer utvecklingen på elbörsen Nord Pool men är ett trögrörligare pris än avtal om rörligt pris, vilket även framgår av figuren.

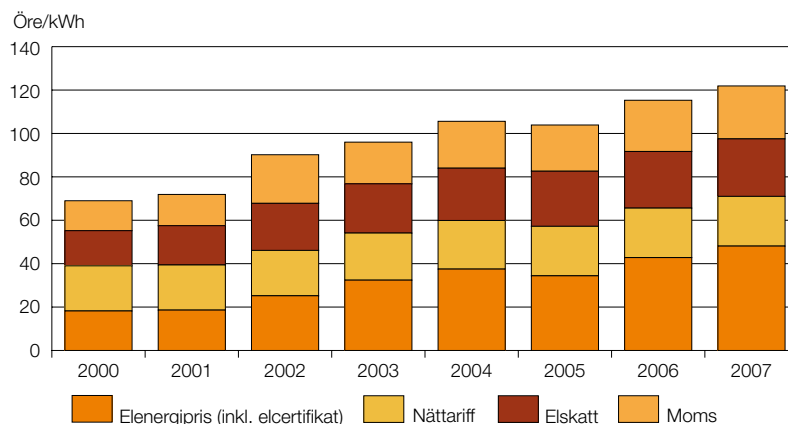
Energiprisets andel av elkostnaden ökar

Figur 9 visar fördelningen av den totala kostnaden för elförbrukning för en kund med eluppvärmd villa i Sverige. Den totala kostnaden för elförbrukning består av; elenergipris, nättariff samt skatt och moms. Av figuren framgår att elenergiprisets andel av kundens totala kostnad har ökat de senaste åren. Däremot har nättariffens andel av kundens totala kostnad minskat sedan 2000. Elenergiprisets andel har varierat mellan som lägst 25 procent och som högst 39 procent. Skatt och moms har sedan år 2000 utgjort drygt fyrtio procent av kundens totala kostnad. Av den totala elkostnaden för en kund med eluppvärmd villa utgjorde den 1 januari 2007 priset

Figur 9: Andelar av total kostnad för elförbrukning

Anm: Pris för kund boende i villa med elvärme i Sverige som inte ligger i område med reducerad energiskatt. Priserna avser 3-års avtal. Värdena i figuren är inte fastprisberäknade.

KÄLLA: SCB

på elenergi 38 procent, nättariffen 20 procent samt skatt och moms 43 procent.¹⁶

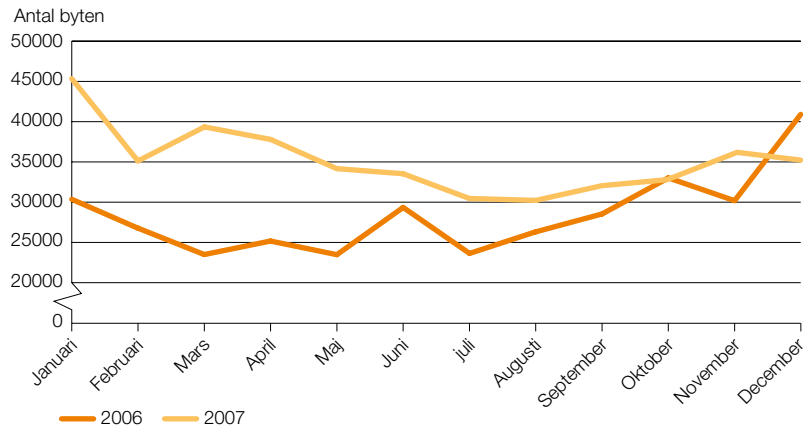
Från 1 januari 2007 har reglerna i elcertifikatsystemet ändrats så att kvotplikten flyttades från elanvändarna till elhandlarna. Det innebär att priset för elcertifikat numera inkluderas i elenergi priset och inte längre behöver redovisas separat på kundens elfaktura.

Fler kunder väljer rörligt elpris

De vanligaste elhandelsavtalen är tillsvidarepris, 1-års fastprisavtal, 3-års fastprisavtal samt avtal om rörligt pris, även ofta kallat börs-el. Även andra avtalsformer, till exempel så kallade mixavtal där kunder binder en del av sin förbrukning till ett fast pris och den andra delen till ett rörligt pris, börjar också bli vanliga på marknaden. Även kortare avtalsformer med ett fast elpris i till exempel 6 månader blir allt vanligare.

Antalet kunder som tecknat avtal om rörligt pris har ökat successivt genom åren och uppgick i december 2007 till 15 procent. Andelen kunder med tillsvidarepris fortsätter att minska, men fortfarande har cirka 39 procent av elkunderna i Sverige tillsvidarepris som därmed är den vanligaste avtalsformen. Tillsvidareavtal får de kunder som inte gjort något aktivt val av elhandlare. Antal kunder som tecknar avtal om fast elpris med avtalslängd mellan 1–2 år har minskat och uppgår nu till 7 procent. Antal avtal med en avtalslängd upp till och med ett år samt avtal på tre år eller längre uppgår till 20 procent vardera.

16. Schablonmässigt beräknas en eluppvärmd villa förbruka 20 000 kWh per år.

Figur 10: Antal byten av elhandlare

KÄLLA: SCB

Ökad kundrörlighet på elmarknaden

Aktiva kunder är en förutsättning för en väl fungerande elmarknad och utgör en drivkraft för elhandlarna att konkurrera med låga priser, attraktiva avtalsvillkor och bra service.

Fler elkunder bytte elhandlare under 2007 jämfört med 2006, vilket visas i figur 10. Under första kvartalet 2007 var det en stark ökning av antalet hushållskunder som bytte elhandlare. Nära femtio procent fler kunder bytte då elhandlare jämfört med motsvarande kvartal 2006. Antalet hushållskunder som bytte elhandlare under 2007 ökade med 24 procent, jämfört med 2006. Det är värt att notera att allt fler kunder med låg årsförbrukning byter elhandlare. Den genomsnittliga årsförbrukningen bland konsumenter som bytt elhandelsföretag sjönk betydligt mellan 2006 och 2007.

Kundtyp	2007	2006	Förändring i procent
Lägenhet	47,5	46,9	1,3
Villa utan elvärme	41,1	40,9	0,5
Villa med elvärme	22,9	22,8	0,4
Jord- och skogsbruk	24,7	24,5	0,8
Näringsverksamhet	17,2	17,1	0,6
Småindustri	16,9	16,8	0,6

Tabell 1: Nättariffer, öre/kWh

KÄLLA: ENERGIMARKNADSINSPEKTIONEN

Marginella förändringar av nättarifferna

Nättarifferna ökade i snitt med mellan en halv och en dryg procent mellan 2006 och 2007, vilket visas i tabell 1. Om inflationen tas med i beräkningen sjönk däremot priserna något för samtliga kundtyper. Den årliga nättariffen för en lägenhetskund 2007 uppgick till i genomsnitt 939 kronor, för en kund med villa utan elvärme 2 033 kronor och för en villa med elvärme 4 524 kronor.

Enligt ellagen ska nättariffer vara skäliga i förhållande till den prestation som elnätsföretaget utför åt sina kunder. Det är stor spridning mellan elnätsföretagens nättariffer. I kundgruppen lägenhetskunder betalar kunden med den högsta nättariffen fyra gånger mer än kunden med den lägsta tariffen.

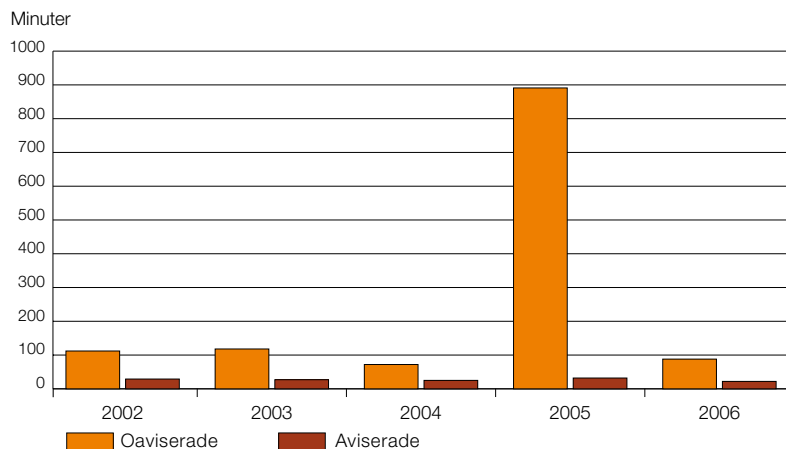
De flesta elnätsföretag tillämpar en tariff med en fast del och en rörlig del. Den fasta delen bestäms utifrån den abonnerade effekten, det vill säga säkringens storlek. Den rörliga delen varierar med kundens förbrukning.

SVERIGES ELNÄT

Ledningsnätet i Sverige delas in i tre nivåer; stamnät, regionnät och lokalnät. I stamnätet transporteras elen långa sträckor med höga spänningsnivåer, upp till 400 KV. Stamnätet ägs av staten via Affärsverket Svenska Kraftnät, SvK, vilka förvaltar och driver stamnätet samt har ett systemansvar vars kärnsyfte är att upprätthålla den kortsiktiga balansen i det svenska elnätssystemet. Regionnäten transporterar el från stamnätet till lokalnäten och i vissa fall direkt till större elanvändare. Fem företag bedriver regionnätverksamhet. Lokalnäten ansluter till regionnäten och transporterar el till hushåll och andra slutkunder. För närvarande bedriver 171 företag lokalnätverksamhet i Sverige.

Överföring av el

Nätverksamhet, det vill säga drift och underhåll av ledningsnätet samt överföring av el, bedrivs som monopol. Elförsörjningen är en viktig samhällsfunktion och delar av samhället kan lamslösas när överföringen av el inte fungerar. Svenska Kraftnät ansvarar för leveranssäkerheten på stamnätet. Lokal- och regionnätstagen ansvarar för att nivån på underhållet av näten är tillräcklig för att garantera att leveranssäkerheten upprätthålls inom det egna nätet.

Figur 11: Genomsnittlig avbrottstid

KÄLLA: ENERGIMARKNADSINSPEKTIONEN

Luftledningar ersätts med nedgrävd kabel

Elnätsföretagen är skyldiga att på årsbasis redovisa uppgifter om avbrott till Energimarknadsinspektionen. Figur 11 visar utvecklingen av genomsnittlig längd på elavbrotten under perioden 2003-2007. Stormen Gudrun, som drabbade delar av landet i januari 2005, bidrar till det höga värdet för det året. Under 2006 var genomsnittslängden på ett oaviserat elavbrott för en kund på lågspänningsnätet 88 minuter.

Under perioden 2002-2006 drabbades varje kund i genomsnitt av ett elavbrott per år som inte meddelats kunden i förväg. Leveranssäkerheten påverkas av bland annat vädret och vilken typ av ledningar som används. Generellt är jordkabel mer säker än en luftledning på grund av att den är mindre känslig för oväder. Det finns dock risker med jordkablar, till exempel kabelbrott vid grävnings- och anläggningsarbete. År 2006 uppgick andelen jordkabel i lågspänningsnätet till sextio procent, en ökning med 87 procent från 2002. Av den totala längden på det luftburna lågspänningsnätet, utgjorde isolerad luftledning 83 procent, medan 17 procent var oisolerad. En isolerad luftledning är mer robust än en icke isolerad.

Utökade krav på avbrottsrapportering

Från och med 1 januari 2008 finns utökade krav på elnätsföretagen om en mer omfattad rapportering om elavbrott jämfört med tidigare. Denna rapportering skall redovisas till Energimarknadsinspektionen. De nya kraven består av en snabbrapportering av långvariga och omfattande elavbrott på områdesnivå som ska redovisas inom två veckor från avbrottsstillfället. Vidare ska den årliga rapporteringen av elavbrott numera ske på kundnivå. Bakgrunden till de utökade kraven är en av flera lagändringar som föreslagits av regeringen efter stormen Gudrun år 2005.

Elproduktion och elanvändning

Den svenska elproduktionen baseras huvudsakligen på kärnkraft och vattenkraft. Ett normalår svarar dessa kraftslag för över nittio procent av landets totala elproduktion. Resterande tio procent utgörs av fossil- och bibränslebaserad produktion samt vindkraft. Sett till hela Norden kommer drygt hälften av den el som produceras från vattenkraft. Kärnkraft och annan värmekraft står vardera för nära en fjärdedel av den el som produceras i Norden.

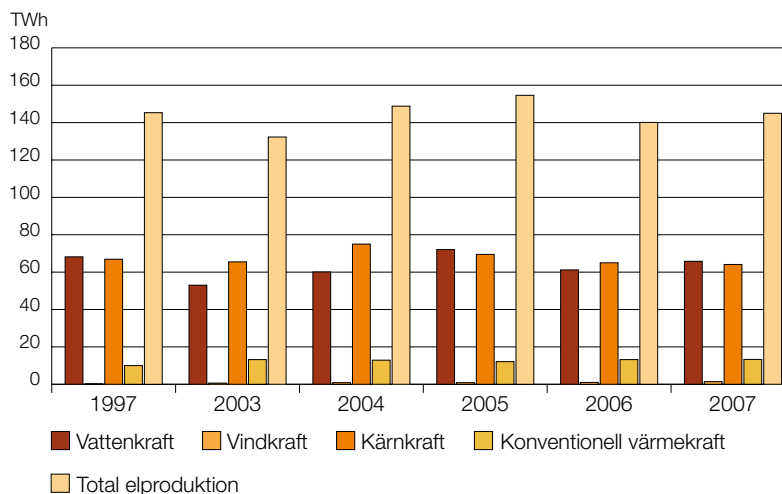
Högre elproduktionen 2007

Under 2007 uppgick den totala elproduktionen i Sverige till 144,6 TWh, en ökning med 3 procent jämfört med 2006. Vattenkraften svarade för 45 procent medan kärnkraften svarade för 44 procent av den totala elproduktionen i landet.

Produktionen från kärnkraft minskade med 1 procent i förhållande till 2006 och uppgick under 2007 till 64,1 TWh. Vattenkraftsproduktionen uppgick till 65,8 TWh vilket är 8 procent mer än året innan. Värmekraftsproducerad el uppgick till 13,3 TWh, oförändrat jämfört med 2006. Svenska vindkraftverk producerade 1,4 TWh under 2007, vilket är en ökning med hela 40 procent jämfört med föregående år. Av den totala elproduktionen utgjorde dock vindkraften endast 1 procent. I figur 12 visas elproduktionen i Sverige uppdelat per kraftslag.

Figur 12: Elproduktion i Sverige uppdelat per kraftslag

KÄLLA: SCB OCH SVENSK ENERGI

Nederbördens storlek har stor betydelse för Sveriges totala elproduktion eftersom vattenkraften utgör ungefär hälften av vår elproduktion under ett år med normal produktion. Nederbörd ger tillrinning till vattenmagasin och vattenkraftstationer. Under 2007 ökade tillrinningen med 9 procentenheter jämfört med 2006 vilket bidrog till att elproduktionen från vattenkraft var högre än normalt. Eftersom de flesta vattenkraftverk ligger i de stora norrländska älvarna har det även betydelse var i landet nederbörden faller. Fyllnadsgraden i de svenska vattenmagasinen låg på normala nivåer under 2007 jämfört med 2006 som totalt sett hade låga nivåer i vattenmagasinen. Under 2007 var fyllnadsgraden i Sverige i nivå med medianvärdet under hela året med något över medianvärdet under två månader på våren samt från slutet av oktober till och med sista december.

Kärnkraften utnyttjades i genomsnitt 81,3 procent av tiden under 2007.¹⁷ Det kan jämföras med 84,6 procent 2006. Under de senaste åren har flera reaktorer varit avställda under perioder då de drabbats av olika typer av problem. Inga större avbrott inträffade under 2007, men i vissa reaktorer blev uppstarten efter den årliga revisionen försenad. Exempelvis blev återstarten av Ringhals 1 uppskjuten tio gånger och återstarten av Ringhals 3 försenades med 42 dagar. Orsaken till förseningarna var bland annat att ny teknik införts.¹⁸

Nordisk elproduktion

Under 2007 producerades totalt 393 TWh el i de nordiska länderna, en ökning med 3 procent från 2006. Elproduktion i Norden utgörs till 50 procent av vattenkraft, 22 procent kärnkraft och nära 25 procent annan värmekraft. Endast 2 procent av all el produceras genom vindkraft.

Investeringar i ny elproduktion

Tillskottet från ny elproduktion uppgick till 2 TWh under 2007. Ett stort antal projekt med investeringar i ny elproduktion planeras de närmaste åren. Osäkerheten kring många av projekten är dock stor framförallt i vindkraftprojekt. Om samtliga investeringsprojekt i ny elproduktion genomförs kommer den årliga elproduktionen att kunna öka med 19 TWh fram till år 2014. Av denna ökning står effekthöjningar i kärnkraftverk för 40 procent, kraftvärme 35 procent samt vindkraft för 24 procent.¹⁹

Tillskottet av elproduktion från effekthöjningar i kärnkraftverk uppgick till cirka 1 TWh under 2007 där samtliga effekthöjningar gjordes i Ringhals kärnkraftverk.

Tillskottet av ny produktionskapacitet från vindkraft och kraftvärme uppgick till cirka 0,4 TWh vardera under 2007. Den största andelen av denna ökning står den havsbaserade vindkraftparken Lillgrund för som med en installerad effekt på 110 MW beräknas producera 0,33 TWh per år när den går med full drift från och med slutet av 2007. Lillgrund ägs av Vattenfall och är belägen utanför den skånska kusten.

17. Energitillgängligheten i svenska kokareaktorer är i genomsnitt 79,8 procent jämfört med världsgenomsnittet som är 81,6 procent. För tryckvattenreaktorer den svenska energitillgängligheten 87,1 procent jämfört med världsgenomsnittet 85,9 procent.

18. Montel Nyhetsbrev Sverige nr 18 v.42.

19. EME Analys.

Marginaler i den svenska effektbalansen

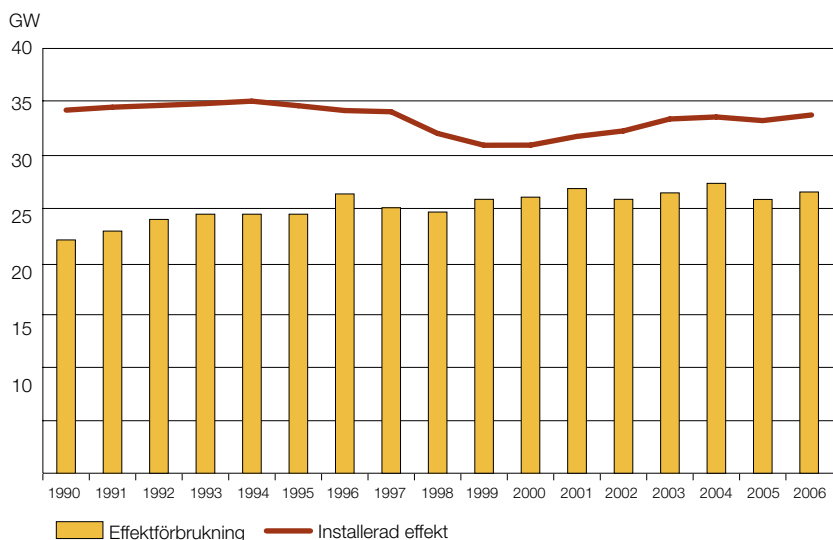
En tillräcklig effektbalans är en grundläggande förutsättning för att en säker elförsörjning ska kunna upprätthållas. Med effektbalans menas att det finns tillräckligt med produktionskapacitet för att klara extrema situationer med hög elförbrukning, till exempel vid kalla vinterdagar. I figur 13 visas den högsta elförbrukningen per år i förhållande till total installerad effekt för inhemsk produktion. Den totala installerade effekten i det svenska elproduktionssystemet har minskat sedan elmarknaden reformerades 1996. Total installerad effekt är vad alla produktionsobjekt skulle kunna producera såvida inga begränsningar finns. I praktiken kan inte all installerad effekt utnyttjas samtidigt i det svenska energisystemet till följd av orsaker som exempelvis hur mycket vatten eller vind som finns att tillgå för vatten- och vindkraftverken, överföringsbegränsningar i elöverföringssystemet samt tillgängligheten i kärnkraftverken.

Den totala installerade effekten i det svenska elproduktionssystemet under 2006 uppgick till närmare 34 GW. De senaste årens ökning av den totala installerade effekten ligger främst i höjning av kapaciteten i vissa kärnkraftsreaktorer men även tillkomst av nya vindkraftverk. Tillskottet från vindkraften är dock jämfört med kärnkraften litet.

För att trygga tillgången på el under kalla vinterdagar, när efterfrågan på el är

Figur 13: Installerad elproduktionskapacitet och effektförbrukning i Sverige²⁰

KÄLLA: SVENSKA KRAFTNÄT OCH NORDEL

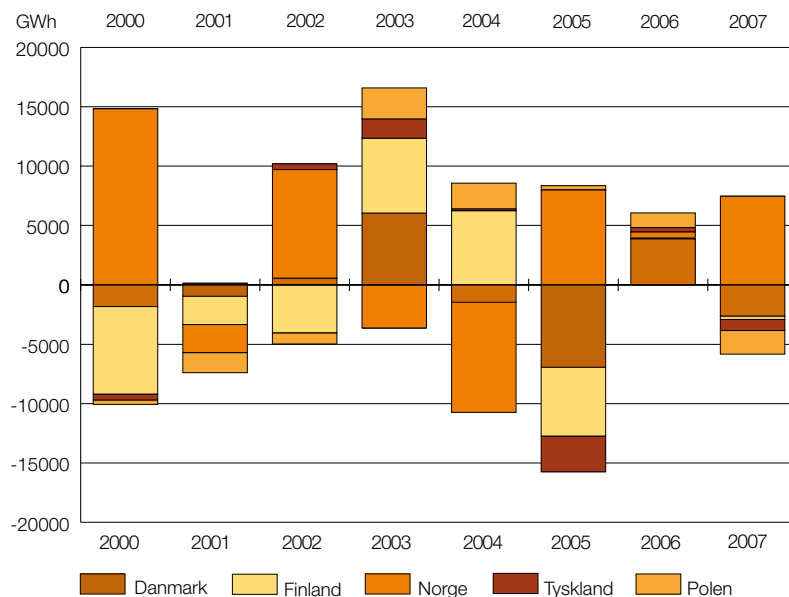
20. Uppgifter om installerad elproduktionskapacitet avser läget den 31 december respektive år.

mycket hög, har Svenska Kraftnät genom en tillfällig lag fått i uppdrag av regeringen att upphandla en effektreserv inför varje vinter. Effektreserven ska ha en elproduktionskapacitet på maximalt 2 000 MW.²¹ Upphandlingen görs i konkurrens med dels företag som kan öka sin produktion, dels företag som kan minska sin elanvändning efter signal från Svenska Kraftnät. Inför vintern 2007/2008 antogs bud om 700 MW produktion och 300 MW reduktion, tidigare avtal om 1 000 MW produktion finns även tillgängligt.

2007 års förbrukningstopp inträffade den 21 februari, då effektförbrukningen nådde 26 500 MW. Inför vintern 2007/2008 bedömde Svenska Kraftnät att marginalerna i effektbalansen var mindre än föregående vinter till följd av minskade importmöjligheter. Den tillgängliga produktionskapaciteten bedömdes däremot ha ökat något.²²

Normal elförbrukning 2007

Den totala elförbrukningen i Sverige uppgick under 2007 till knappt 146 TWh, vilket är i princip oförändrat jämfört med föregående år. Bostäder och service stod för nära hälften av årets elförbrukning medan industrin stod för 40 procent. Elförbrukningen i Sverige är beroende av temperaturen utomhus eftersom andelen

Figur 14: Nettoflöde av el till och från Sverige

KÄLLA: NORD POOL OCH SVENSK ENERGI

21. Lag (2003:436) om effektreserv.

22. Den svenska effektbalansen vintrarna 2006/2007 och 2007/2008, Svenska kraftnät.

elvärmes är stor. År 2007 var ett varmare år än normalt, med en medeltemperatur på 1,5 grader högre än normalt.

Elförbrukningen i Norden uppgick till cirka 395 TWh under 2007, vilket är en ökning med 2 TWh från föregående år. För elförbrukningen under 2007 stod Sverige för 37 procent, Norge för 31 procent, Finland för 23 procent och Danmark för 9 procent.

Sverige nettoimportör

Under 2007 nettoimporterades 1,3 TWh. Detta kan jämföras med 2006 då Sverige nettoimporterade 6,1 TWh till följd av låg produktion i såväl vattenkraft som kärnkraft. Figur 14 visar nettoflödet av el till och från Sverige under de senaste åtta åren.

Även Norden som helhet nettoimporterade under 2007. Nettoimporten uppgick till 2,5 TWh vilket kan jämföras med 2006 då Norden nettoimporterade 11 TWh. Den nordiska elimporten kommer från Tyskland, Polen och Ryssland.

Energimarknadsinspektionens samlade bedömning av:

Elmarknaden

Vårt mål: en effektiv nordisk elmarknad

Målet med regeringens elmarknadspolitik är att åstadkomma en effektiv elmarknad med väl fungerande konkurrens som genererar en säker tillgång på el till internationellt konkurrenskraftiga priser. Målet innebär en strävan mot en väl fungerande marknad med effektivt utnyttjande av resurser och effektiv prisbildning. Målet omfattar en vidareutveckling av den gemensamma elmarknaden i Norden. Detta innebär en fortsatt harmonisering av regler och ett utökat samarbete mellan de nordiska länderna.

*”Flera elnätsföretag
har tagit ut oskäligt
höga nättariffer.”*

Vissa elnätsföretag är ineffektiva och tar ut oskäliga nättariffer

Många elnätsföretag bedriver sin verksamhet på ett ineffektivt sätt, det visar Energimarknadsinspektionens analyser. Endast en tredjedel är helt effektiva och i genomsnitt skulle verksamheten kunna effektiviseras med nära tjugo procent. Trots detta är lönsamheten för de svenska elnätsföretagen god. På varje omsatt krona gjorde företagen i genomsnitt en vinst på elva öre före skatt.

Genom vår tillsynsverksamhet bedömer vi att flera elnätsföretag har tagit ut oskäligt höga nättariffer. Det innebär att tarifferna bedöms ha varit för höga i förhållande till de motprestationer kunderna har fått av företagen. Vi har därför beslutat att de företag som tagit ut en för hög nättariff ska föreläggas att betala tillbaka en del av pengarna till sina kunder. Företagen har överklagat besluten och de är för närvarande föremål för prövning i Länsrätten i Södermanlands län.

1. Kunderna måste få snabbare återbetalning av oskäliga nättariffer

Energimarknadsinspektionen har tidigare bedömt att elnätskunderna får vänta alltför länge på återbetalning när elnätsföretaget tagit ut för höga nättariffer. Denna bedömning kvarstår. Frågan är synnerligen viktig eftersom det rör sig om mycket stora belopp, ett stort antal elnätsföretag och miljontals svenska elnätskunder. Vi är därför positiva till Energinätsutredningens förslag, att tarifferna ska fastställas i förväg.

2. Ändrad regleringsmetod måste gynna kunderna

Den kommande regleringen bör balansera elnätsföretagens krav på rimlig avkastning och stabila förutsättningar mot konsumenternas krav på skäliga nättariffer och säkra elleveranser. För att beräkna hur stor den rimliga avkastningen ska vara krävs en ingångsvärdering av nätföretagens elnät. Vi bedömer att det är av största vikt att den ingångsvärdering som görs av nätföretagens elnät ska baseras på elnätets verkliga ålder, snarare än den schablonmetod som föreslås av Energi- nÄtsutredningen. Ingångsvärderingen är avgörande för att regleringsmetoden ska vara effektiv och uppnå avsedda syften. Om utredningens förslag blir verklighet kommer det att medföra höga kostnader för kunderna under en alltför lång tid.

Inspektionen anser vidare att det tar för lång tid idag för förvaltningsdomstolarna att handlägga och avgöra mål när det gäller nättariffer och det är därför angeläget med en översyn av dagens instansordning. Vi anser därför att Energimarknadsinspektionen beslut, när det gäller skälighetsbedömningen av nätföretagens intäkter, bör prövas av Marknadsdomstolen. Denna domstol har erfarenhet av att hantera mål av komplicerad ekonomisk natur och har ekonomiska experter knutna till sig.

Den nordiska elmarknaden fungerar väl men kan förbättras

Den nordiska elmarknaden är en av de mest utvecklade i Europa. Handeln på den nordiska elbörsen Nord Pool ökar kontinuerligt och har nu nått nivåer där mer än sextio procent av den el som förbrukas i Norden också handlas på Nord Pool. Detta är mycket positivt och bidrar till att en effektiv prisbildning och transparens uppnås på elmarknaden. Energimarknadsinspektionen bedömer emellertid att konkurrensen kan förbättras ytterligare. Den höga koncentrationen bland kraftproducenterna är ett hot mot konkurrensen och det är nästan omöjligt för nya aktörer att etablera sig som storskaliga elproducenter. Vidare gör de överföringsbegränsningar som periodvis uppstår inom och mellan de nordiska ländernas elnät att marknaden inte fungerar optimalt.

1. Hög koncentration bland kraftproducenterna hotar konkurrensen

Energimarknadsinspektionen har tidigare bedömt att koncentrationen bland de svenska och nordiska kraftproducenterna är problematisk och att ytterligare koncentration måste motverkas. Denna bedömning kvarstår.

Under 2007 hade de tre största kraftproducenterna i Norden 40 procent av den sammanlagda produktionskapaciteten. I Sverige uppgick de tre största producenternas marknadsandelar till sammanlagt 77 procent av den nationella produktionskapaciteten.

Vidare leder begränsningar i överföringskapaciteten till att den nordiska

”Den höga koncentrationen bland kraftproducenterna är ett hot mot konkurrensen.”

Elmarknaden

”Det saknas förutsättningar för att en ny stor elproducent ska etablera sig i Sverige.”

marknaden tidvis delas upp i mindre delmarknader. Under dessa perioder riskerar den höga koncentrationen till ett fåtal stora producenter på nationell nivå att skada konkurrensen. Därför är det viktigt att så långt det är ekonomiskt lönsamt bygga ut överföringsförbindelserna inom Norden. Den nordiska elmarknaden skulle på sikt dessutom gynnas av att utvidgas till en större regional marknad, för att så småningom ingå i en gemensam europeisk marknad.

2. Investeringshinder hämmar konkurrensen

Det saknas förutsättningar för att ytterligare en ny stor elproducent ska etablera sig i Sverige. De investeringar i ny elproduktion som görs av nya aktörer är inte tillräckliga för att förändra marknadskoncentrationen. Vattenfall, Fortum och E.ON kommer också framöver att dominera den svenska elmarknaden.

Ekonomiska och tekniska förutsättningar för investeringar finns. De företag som idag producerar el i Sverige har god lönsamhet. Därtill finns det en fungerande nordisk elbörs där alla producenter på samma villkor kan sälja sin el till ett pris som framöver förväntas ligga över produktionskostnaderna. Det borde därför vara attraktivt för nya aktörer att träda in på elmarknaden.

Men det saknas förutsättningar för att ytterligare en ny stor elproducent ska etablera sig i Sverige. Nya aktörer är i huvudsak hänvisade till att investera i vindkraft. Det pågår ett stort antal vindkraftsinvesteringar i Sverige idag och intresset förefaller vara stort. Förutsättningarna för att nya aktörer skulle kunna bli reella konkurrenter till Vattenfall, Fortum och E.ON genom investeringar i vindkraft de närmaste 10–15 åren bedömer vi dock som i det närmaste obefintliga.

Det finns ett stort intresse för att investera i elproduktionsanläggningar. De energipolitiska ramar och de politiska risker som existerar inverkar dock negativt på viljan att investera. Nya stora investerare uteblir på grund av att det endast är befintliga aktörer som har möjlighet att investera i kraftslag där lönsamheten är högst, det vill säga effekthöjningar i storskalig vatten- och kärnkraftsproduktion.

De ojämlika förutsättningar som råder mellan nya och redan etablerade aktörer är ett allvarligt hinder för en fungerande marknad. Denna skevhet är den faktor som är viktigast att påverka för att kunna förbättra konkurrenssituationen på elmarknaden. Vår bedömning är att de nuvarande restriktionerna mot nya investeringar i storskalig vatten- och kärnkraft bidrar till en snedvriden konkurrens med risk för onödigt höga elpriser för landets elkunder.

3. Bättre nät och färre flaskhalsar ger effektivare nordisk marknad

Långtgående marknadsintegrering är, tillsammans med ett effektivt resursutnyttjande och en effektiv konkurrens, en förutsättning för en effektiv nordisk

elmarknad. Ett viktigt steg mot en långtgående marknadsintegrering är att alla nätförstärkningar som är samhällsekonomiskt lönsamma i ett nordiskt perspektiv genomförs. Energimarknadsinspektionen bedömer därför att det är angeläget att de fem överföringsförbindelser som Nordel kommit överens om genomförs så snart som möjligt. Det är även angeläget att de systemansvariga genomför de utbyggnader som identifieras vara samhällsekonomiskt lönsamma i ett nordiskt perspektiv.

Vidare bedömer vi att en långtgående marknadsintegrering kan uppnås genom mothandel för de överföringsbegränsningar som inte är samhällsekonomiskt lönsamma att bygga bort. Mothandel är den mest effektiva metoden för att hantera överföringsbegränsningar inom prisområdena på den nordiska elmarknaden. Ambitionen bör vara att den nordiska elmarknaden ska vara indelad i så stora prisområden som möjligt. Hantering av överföringsbegränsningar genom att begränsa handelskapaciteten till angränsande länder bör göras endast i undantagsfall.

4. Åtskillnad mellan handel och produktion förbättrar inte marknadens funktion

Energimarknadsinspektionen bedömer att en åtskillnad mellan elproduktion och elhandel inte skulle förbättra marknadens funktion. En åtskillnad mellan elproduktion och elhandel skulle visserligen medföra en mer jämbördig konkurrens bland elhandlarna men samtidigt försämra marknadens funktion. Möjligheten till riskhantering vid investeringar i elproduktion skulle riskera att försämrats. Goda förutsättningar för investeringar i elproduktion är avgörande för marknadens långsiktiga funktion och effektivitet.

En åtskillnad skulle även försvåra för koncerner med både elproduktion och elhandel att etablera sig i Sverige och försvåra svenska företags möjligheter att etablera sig i övriga EU där krav på åtskillnad inte finns.

Förslag till ny EU-lagstiftning väntas förbättra elmarknaden

Energimarknadsinspektionen ser, precis som EU-kommissionen, att det finns ett behov av att harmonisera medlemsstaternas olika regler beträffande bland annat konkurrens och marknadsintegration. Vi ser därför positivt på kommissionens tredje lagstiftningspaket för energi vars mål är att uppnå en hållbar, säker och konkurrenskraftig utveckling på elmarknaden inom EU. De föreslagna reglerna om ägarmässig åtskillnad mellan transmission och produktion/handel är en viktig del i att säkerställa en väl fungerande konkurrens på elmarknaden. Kommissionen föreslår även att tillsynsmyndigheterna ska ges ett större ansvarsområde. Vi bedömer att det skulle effektivisera tillsynen men samtidigt kräva att inspektionen får ett helt nytt uppdrag.

”Det finns ett behov av att harmonisera medlemsstaternas olika regler.”

Naturgas

MARKNADSUTVECKLING: NATURGAS

Den svenska naturgasmarknaden har genomgått en viktig förändring under de senaste åren. Handeln med naturgas har gradvis övergått från lokala monopol till att helt konkurrensutsättas. Det sista steget i marknadsöppningen togs 1 juli 2007, vilket innebär att landets samtliga naturgaskunder nu kan välja naturgashandlare.

Det finns ungefär 55 000 naturgasanvändare i Sverige, varav cirka 2 600 är näringsidkare, resten är hushållskunder. Antalet kunder har varit relativt oförändrat de senaste åren. I Sverige har drygt trettio kommuner längs västkusten tillgång till naturgas.

Naturgas i den svenska energipolitiken

Målet med den svenska naturgasmarknadspolitikerna är att vidareutveckla gasmarknadsreformen så att en effektiv naturgasmarknad med verklig konkurrens uppnås. Politiken är främst inriktad på att främja en fortsatt integrering med övriga gasmarknader i Europa och Östersjöområdet. I budgetpropositionen för 2008 konstaterar regeringen att en väl fungerande konkurrens är en förutsättning för en effektivt fungerande naturgasmarknad. Genom en ökad integrering skapas en naturgasmarknad med fler aktörer, vilket ger bättre förutsättningar för konkurrens. En ökad integrering av naturgasmarknaderna är dessutom viktig för såväl försörjningstryggheten som klimatpolitiken.²³

Strävan mot en europeisk naturgasmarknad

Ett av EU:s mål är att skapa en gemensam europeisk konkurrensutsatt naturgasmarknad. Det har under de senaste tio åren resulterat i en rad förändringar på både den svenska och den europeiska naturgasmarknaden.

1998 togs det första steget mot en inre marknad för naturgas inom EU, då Europaparlamentet och ministerrådet antog det första naturgasmarknadsdirektivet.²⁴ Direktivet resulterade i att Sveriges första naturgaslag trädde i kraft den 1 augusti 2000 och för första gången öppnades delar av den svenska naturgasmarknaden för konkurrens.

I juni 2003 antog Europaparlamentet och Europarådet ett nytt gasmarknadsdirektiv.²⁵ Direktivet innehåller bland annat bestämmelser om ökad marknadsöppning och om marknadens organisation. Det övergripande syftet med det nya direktivet är att skapa en fungerande inre marknad för naturgas. Direktivet genomfördes i svensk lagstiftning genom den naturgaslag som trädde i kraft 1 juli 2005. I naturgaslagen finns bestämmelser om bland annat ökad marknadsöppning, utformning och tillämpning av överföringstariffer, krav på juridisk åtskillnad mellan överföringsverksamhet och handel med naturgas samt systemansvar och balansansvar på naturgasmarknaden.

23. Förslag till statsbudget för 2008. Prop. 2007/08:1, utgiftsområde 21: Energi.

24. Europaparlamentets och rådets direktiv 1998/30/EG av den 22 juni 1998 om gemensamma regler för den inre marknaden för naturgas.

25. Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/55/EG om gemensamma regler för den inre marknaden för naturgas och upphävande av direktiv 1998/30/EG.

I september 2005 kompletterade EU gasmarknadsdirektivet med en gasförordning om villkor för tillträde till gasnätet.²⁶ Förordningen började tillämpas från den 1 juli 2006 och innehåller bland annat bestämmelser om avgifter och tjänster för tredjepartstillträde, balansregler och mekanismer för kapacitetstilldelning.

För att snabba på processen mot en gemensam naturgasmarknad inom EU bildades i april 2006 ERGEG:s regionala initiativ. Det består av tre regionala marknader. Sverige ingår i den nordvästra regionen tillsammans med Danmark, Tyskland, Nederländerna, Irland, Storbritannien Frankrike och Belgien. De prioriterade frågorna som behandlas inom regionen är bland annat transparens, likviditet, gaskvalitet och gränsöverskridande nät. För att underlätta samarbetet mellan tillsynsmyndigheterna i regionen undertecknade länderna 2007 en samarbetsöverenskommelse i syfte att öka informationsutbyte och samarbete vid förändringar av regelverk.

Det sista steget i avregleringen togs 1 juli 2007 då naturgasmarknaderna i de flesta EU-länder avreglerades.

EU vill skärpa konkurrensen på naturgasmarknaden

I september 2007 presenterade EU-kommissionen ett paket med förslag till ny och förändrad lagstiftning inom el- och naturgasområdet.²⁷ I paketet finns förslag till bland annat effektivare åtskillnad mellan nätverksamhet och konkurrensutsatt verksamhet, harmonisering och utökning av de nationella tillsynsmyndigheternas uppgifter och befogenheter samt bildandet av en europeisk tillsynsmyndighet. Dessa förslag ska syfta till att stärka konkurrensen på naturgasmarknaderna inom EU.

Styrmedel på naturgasmarknaden

De styrmedel som påverkar naturgassektorn i Sverige är skatter och avgifter samt utsläppshandelssystemet.

Skatter på naturgasmarknaden

Beskattning av naturgas sker enligt lagen om skatt på energi.²⁸ Skatten är en punktskatt och omfattar energi- och koldioxidskatt.

Den 1 januari 2007 gjordes vissa förändringar i lagen om skatt på energi. De medför bland annat att stadsgasen i Stockholm blir skattepliktig i sin helhet. Dessutom tillåts inte någon skattebefrielse för el och naturgas som används i naturgasnätet. I övrigt har det endast gjorts marginella förändringar av beskattningen på naturgas jämfört med 2006.

Under 2006 genomfördes vissa ändringar i reglerna för beskattning av kraftvärme. De påverkar naturgasanvändningen i den mån gasen används som bränsle i kraftvärmeverk. För den del av bränslet som används för elproduktion medges

26. Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1775/2005 om villkor för tillträde till naturgasöverföringsnäten.

27. Förslag till ett tredje inre marknadspaket för energi.

28. Lagen (1994:1776) om skatt på energi.

avdrag med hela energiskatten och hela koldioxidskatten. För den del av bränslet som används i värmeproduktion är skatteavdragen beroende av elverkningsgraden.²⁹ Maximal koldioxidskattelättnad, 79 procent, uppnås när elverkningsgraden är lika med eller högre än 15 procent. Den förändrade kraftvärmebeskattningen har lett till förbättrade förutsättningar för naturgasbaserad kraftvärmeproduktion i Sverige.

Skattenivån för naturgasförbrukning beror på inom vilken slutförbrukarkategori förbrukningen sker. Industrin är befriad från hela energiskatten och 79 procent av koldioxidskatten. Vid förbrukning av naturgas i fordon betalas ingen energiskatt och drygt halva koldioxidskatten. I tabell 2 redovisas de skattesatser för naturgas som gällde under 2007.

Energimarknadsinspektionen fick under 2007 i uppdrag att, i samråd med Skatteverket, lämna förslag om ändrad skatt på biogas som distribueras i naturgasnätet.

Tabell 2: Skattesatser för naturgas 2007, öre per kWh

KÄLLA: SKATTEVERKET

	Energiskatt	Koldioxidskatt	Totalt
Motorfordon, fartyg	0	11,3	11,3
Tillverkningsindustri, jordbruk, skogsbruk, vattenbruk och kraftvärmeverk	0	4,1	4,1
Övriga	2,4	20	22,4

Utsläppshandel påverkar naturgasens konkurrenskraft

EU:s utsläppshandelssystem inleddes den 1 januari 2005. Systemet syftar till att på ett samhällsekonomiskt och kostnadseffektivt sätt minska unionens utsläpp av växthusgaser och på så sätt bidra till ländernas åtaganden i Kyotoprotokollet. Inledningsvis ingår bland annat stora delar av den energiintensiva industrin samt kraft- och värmeverk.

Handelssystemet leder till att naturgasens konkurrenskraft gentemot kol och olja ökar. Det beror på att förbränning av naturgas ger lägre koldioxidutsläpp än förbränning av kol och olja. För den del av industrisektorn som kan använda biobränslen försämrar handeln med utsläppsrätter naturgasens konkurrenskraft, eftersom det inte krävs utsläppsrätter när biobränsle används.

Handeln med utsläppsrätter för 2006 visar att utsläppen av koldioxid är lägre än den mängd utsläppsrätter som respektive företag tilldelats. Handelssystemets första period löpte ut 2007 och den andra handelsperioden sträcker sig från 2008 till och med 2012. Under den andra perioden omfattas fler anläggningar av handelssystemet samtidigt som tilldelningen av utsläppsrätter blivit mer restriktiv jämfört med den första handelsperioden. För närvarande drabbar detta dock inte

29. För elverkningsgrader mellan 5 och 15 procent är befrielsen från koldioxidskatt för bränslen som förbrukats för värme proportionerlig mellan 19 och 79 procent.

de nya naturgaseldade kraftvärmeanläggningarna i Göteborg (Ryaverket) och Malmö (Öresundsverket) eftersom regeringen har beslutat att anläggningar som tagits i drift efter 1 juli 2006 ska få full tilldelning av utsläppsrätter och därmed slipper köpa rätterna.

Prisutveckling och prispåverkande faktorer

Naturgasens prisutveckling i Sverige är i hög grad beroende av världsmarknadspriserna på olja. Liksom oljepriset har naturgaspriset stigit kraftigt de senaste decennierna.

Små förändringar i konsumentpriserna under 2007

Det sammanlagda naturgaspriset till slutkund består av:

- pris för naturgas (påverkas av nedanstående faktorer)
- pris för överföring (transmission och distribution)
- skatter (energiskatt och moms)

Naturgasavtalen är normalt utformade så att naturgaspriset, med viss eftersläpning, till stor del följer oljeprisets utveckling. I januari 2007 hade oljepriset sjunkit något jämfört med januari 2006, vilket också återspeglades i naturgaspriserna. Sett över en lite längre period har dock de stigande världsmarknadspriserna på olja, och därmed även på naturgas, varit betydande. Men det finns även andra faktorer som påverkar naturgaspriset:³⁰

- Alternativens prisutveckling
- Kapitalkostnader
- Konkurrenssituation
- Skatter
- Tillgång
- Överföringskostnaden i andra länder

Tabell 3 visar prisutvecklingen för ett urval av förhållandevis små kunder under de senaste fem åren. Priserna i tabellen innefattar priset på naturgas inklusive skatter och moms. Tabellen visar att priserna sjönk en aning för alla kundkategorier mellan 2006 och 2007. Den största förändringen noterades för kunder inom naturgasintensiv industri, där priset sjönk med 7,6 procent. För övriga kunder sjönk priserna mellan 0,1 och 4,1 procent.

Om 2007 års priser jämförs med priserna för fyra år sedan blir dock bilden en annan. Från 2003 till 2007 har priserna på naturgas ökat med mellan 25 och 60

30. SOU 2004:129.

Tabell 3:
Naturgaspriser i
Sverige, öre per kWh

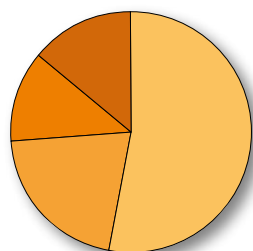
KÄLLA: SCB

	2003	2004	2005	2006	2007
	01-jan	01-jan	01-jan	01-jan	01-jan
Hushåll (pris inkl. skatt och moms)					
Hushållsgas	75,1	79,7	81,6	111	106,5
Uppvärmning och hushållsgas	60,5	64,4	72,3	87	86,9
Centralvärme för minst 10 hushåll	60,7	63,8	72,7	80,1	76,3
Industri (pris inkl. skatt)					
Småindustri	29,9	32,5	39,1	49,4	47,8
Mellanstor industri	27,1	27,8	34,9	46	42,5
Naturgasintensiv industri	26	25,2	30	41,1	39,9

procent för dessa kundgrupper. Utöver ökade världsmarknadspriser på olja har även en ökad beskattning av fossila bränslen bidragit till att priserna för slutkunder gradvis ökat.

Figur 15: Marknadsandelar för gashandlarna 2006

Anm. Volymerna avser både egen förbrukning och försäljning till slutkund, dock inte försäljning till andra detaljhandlare, även om detaljhandlarna har egen förbrukning av naturgas.

Göteborg Energi 14%
E.ON Gas Sverige 53%
Dong Energy 21%
Övriga 12%

KÄLLA: RESPEKTIVE NATURGASFÖRETAG

Ett fåtal företag dominerar marknaden

Den svenska naturgasmarknaden har sedan introduktionen karaktäriserats av ett fåtal företag och en hög grad av vertikal integration. Vertikal integration innebär att en koncern bedriver både överföringsverksamhet och handelsverksamhet. För att eliminera riskerna för orättvisa konkurrensfördelar kräver naturgaslagen att vertikalt integrerade företag ska bedriva överföringsverksamhet skild från handelsverksamhet.

På den svenska naturgasmarknaden sker försäljning av naturgas i tre led: import, grossisthandel och detaljhandel. Importen sker som tidigare nämnts endast via Danmark. Grossisthandel innebär försäljning till företag som säljer gasen vidare. Under 2007 bedrev två företag grossisthandel i Sverige. Detaljhandel innebär försäljning till kunder som förbrukar gasen, såväl näringsidkare som enskilda konsumenter. Under 2007 var sex detaljhandlare verksamma på den svenska naturgasmarknaden. I figur 15 redovisas de största företagens andelar av detaljhandeln under 2006.

Naturgaslagen definierar naturgasföretag som företag som överför eller bedriver handel med naturgas samt innehavare av lagringsanläggning eller förgasningsanläggning. I december 2007 fanns det åtta naturgasföretag i Sverige, varav sex sålde gas till slutkunder.

Swedegas AB, tidigare Nova Naturgas AB, äger stora delar av det svenska transmissionsnätet, främst stamledningen, och bedriver överföringsverksamhet.

Det danskägda företaget *Dong Energy*, tidigare Dong Sverige AB, importerade fram till hösten 2005 största delen av den naturgas som förbrukades i Sverige.

Dong säljer idag naturgas till grossister, detaljhandlare och slutkunder på den svenska marknaden.

E.ON Gas Sverige AB är det enda svenska naturgasföretag som äger både transmissionsledningar och distributionsledningar. Dessutom äger och driver företaget en mindre lagringsanläggning. E.ON-koncernen överför och köper naturgas till koncernens drygt 24 000 slutkunder på den svenska naturgasmarknaden. Sedan den 1 oktober 2005 köper E.ON Gas Sverige all naturgas från det tyska systerföretaget E.ON Ruhrgas. År 2007 sålde E.ON Sverige cirka 53 procent av naturgasen på den svenska detaljmarknaden.

Övriga naturgasföretag på den svenska marknaden är *Göteborg Energi*, *Lunds Energi*, *Varberg Energi*, *Ängelholms Energi* och *Öresundskraft*. Ängelholms Energi upphörde med naturgashandel 2005 och är sedan dess endast verksam inom distributionsverksamhet. De övriga företagen var under 2007 verksamma inom både handels- och nätverksamhet.

Under mars 2008 planerar den danska systemoperatören Energinet.dk och Nord Pool Spot AS att starta en börs för handel med naturgas i Danmark.

All naturgas importeras

Sverige har ingen egen utvinning av naturgas. All naturgas som förbrukas i landet importeras via den rörledning som sträcker sig mellan Danmark och Sverige. Från Danmark går ledningar till kontinenten, vilket innebär att Sverige är sammankopplat med det kontinentala systemet. All naturgas som förbrukas i Sverige kommer

NATURGASNÄTET

Det svenska naturgasnätet kan delas in i transmissions- och distributionsledningar. I transmissionsledningar sker de långa transporterna under högt tryck, normalt mellan 50 och 65 bar. Därefter sker en tryckreducering i så kallade mät- och regleringsstationer innan distributionsledningar överför naturgas till slutkunder.

Distributionssystemet har olika trycknivåer för att anpassa leveransvolymerna till olika kundgrupper. Distributionsledningarna till mindre kunder är ofta dimensionerade för 4 bar och är utförda i plast (polyeten), medan större kunder som behöver ett högre tryck är anslutna via stålror.

År 2007 bestod det svenska naturgassystemet av cirka 54 mil transmissionsledning och cirka 300 mil distributionsledning.

**Figur 16:
Det svenska
naturgasnätet**

KÄLLA: SVENSKA GASFÖRENINGEN

dock fysiskt från danska naturgasfält i Nordsjön på grund av tekniska överföringsbegränsningar mellan Tyskland och Danmark.

Naturgas överförs huvudsakligen i rörledningar och kan, till skillnad från andra ledningsburna energiformer, överföras långa sträckor med små energiförluster. Sedan naturgasen introducerades i Sverige för drygt tjugo år sedan har ledningsnätet successivt byggts ut och försörjer för närvarande ett trettiotal kommuner i landets sydvästra delar. Figur 16 visar det svenska naturgassystemet.

Den svenska marknaden är koncentrerad till västkusten längs det ledningsnät som sträcker sig från Trelleborg i söder till Stenungsund i norr, med en förgrening till Småland. Den befintliga transmissionsledningen mellan Malmö och Göteborg har kapacitet att årligen transportera cirka 22 TWh. Med kompressorer kan kapaciteten ökas till cirka 30 TWh.

Naturgas är en brännbar blandning av gasformiga kolväten och består huvudsakligen av metan. Sammansättningen varierar något beroende på varifrån gasen kommer. Naturgas är ett fossilt bränsle som har bildats genom bakteriell nedbrytning av organiskt material från växter och djur för hundratals miljoner år sedan. Gasen som bildats vid nedbrytningen har sedan inneslutits i bergfickor och utsatts för högt tryck.

De nu kända fyndigheterna av naturgas beräknas, med dagens konsumtion, räcka i cirka sjuttio år. I Sveriges närhet finns stora naturgaskällor i bland annat Danmark, Norge och Ryssland.

Naturgas är färglös, gift- och luktfri. Naturgas är lättare än luft och stiger därför vid eventuella läckage. För att underlätta upptäckandet av gasläckage tillsätts ett lukttämne.

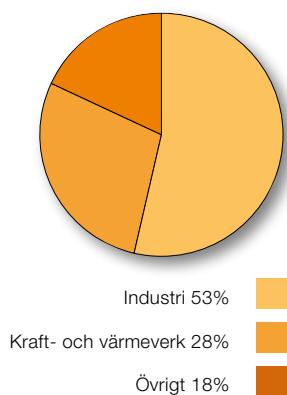
Koldioxidutsläppen som sker vid förbränning av naturgas är fyrtio respektive tjugoprocent lägre än vid förbränning av kol och olja.

Den 1 maj 2006 togs den första svenska lagringsanläggningen för naturgas i kommersiellt bruk. Lagringsanläggningen ägs av E.ON-koncernen. Anläggningen, benämnd *Skallen*, ligger i södra Halland. Lagret är förhållandevis litet med en maximal lagringsvolym motsvarande drygt en TWh, eller ungefär en procent av årsanvändningen av naturgas i Sverige. Lagret bidrar till att öka överföringskapaciteten i stamledningen och till att möta tillfälliga efterfrågetoppar. Under överskådlig tid får dock Sverige fortfarande förlita sig på lager i Danmark, lagring i transmissionsledningar (linepack), alternativt anpassa leveranserna för att klara marknadens förbrukningsvariationer.

Svenska Kraftnät är systemansvarig

Svenska Kraftnät är sedan år 2005 systemansvarig myndighet på den svenska naturgasmarknaden. Systemansvaret innefattar det övergripande ansvaret för att kortsiktigt upprätthålla balansen mellan inmatning och uttag av naturgas i det nationella naturgassystemet. Ansvaret utövas genom att teckna avtal med företag om balansansvar.

Systemansvaret innefattar inte driften av det svenska naturgassystemet. Ansvaret för drift och underhåll av ledningssystemet ligger på innehavarna av respektive naturgasledning.

Figur 17: Användning av naturgas i Sverige 2007

KÄLLA: SCB

Ny tillförsel till det svenska naturgassystemet

De senaste åren har flera planer på utbyggnad av det svenska naturgassystemet presenterats. Följande planer var aktuella under 2007:

Under en längre tid har industrier i Sydnorge försetts med naturgas från Nordsjön som transporterats dit via båt. Planer finns nu att även lägga en ledning på havsbotten till Sydnorge. Enligt planerna ska ledningen fortsätta till Sveriges västkust och anslutas till det svenska naturgasnätet på tre platser: Lysekil, Stenungsund och Varberg. Projektet, som benämns Skanled, drevs inledningsvis främst av norska och svenska aktörer men under 2007 har även danska aktörer anslutit sig till projektet och ledningen planeras nu fortsätta till Danmark. Ledningen är finansierad av 13 företag som har tecknat avtal om ägarskap och förbundit sig att ta emot gas via ledningen. Även Polen, som har ägarintressen i gasfälten i Nordsjön, arbetar för att på sikt bygga en direktanslutning till Danmark för att möjliggöra gasförsörjning från Nordsjön via Skanled.

Koncessionsansökan för att bygga anslutningarna till det svenska naturgassystemet lämnades in till Energimarknadsinspektionen i januari 2008. Enligt aktörernas planer ska gasleveranserna påbörjas 2012.

För Danmark, liksom för Sverige, innebär anslutningen en kompletterande försörjning av naturgas. Det medför en ökad försörjningstrygghet vilket är av stor betydelse då mängden naturgas i danska naturgasfält beräknas minska betydligt inom några år.

Fortum, i samarbete med AGA och Nynas, planerar att bygga en terminal för flytande naturgas (LNG - Liquefied Natural Gas). Enligt planerna ska LNG-terminalen placeras strax norr om Nynas raffinaderi i Nynäshamn. I anläggningen ska LNG mellanlagras och förgasas före användningen. Lagringsvolymen planeras bli cirka 20 000 m³. Satsningen på naturgas i Nynäshamn möjliggör bland annat att den naftabaserade stadsgasen i Stockholm kan ersättas med naturgas. Avsikten är att anläggningen ska tas i drift under 2010. Det finns inga planer på att ansluta anläggningen till det befintliga naturgasnätet.

Naturgas ersätter stadsgas

E.ON Gas Sverige AB har inlett en konvertering av stadsgasnätet och stadsgasanläggningarna i Malmö. Idag består stadsgasen av en blandning av naturgas och luft, men efter konverteringen kommer ren naturgas att distribueras. Det innebär att energiinnehållet i den levererade gasen fördubblas. Syftet med konverteringen är att utnyttja naturgasens fördelar för att kunna ansluta ytterligare kunder till gasnätet. Totalt finns cirka tio mil stadsgasledningar i Malmö. Arbetet med att konvertera stadsgasnätet i Malmö, med cirka 13 000 anslutna användare, utförs under den kommande femårsperioden.

Även Göteborg Energi har inlett ett arbete med att ersätta blandningen av naturgas och luft med ren naturgas i Göteborgs stadsgasnät. I stadsdelar med få användare kommer gasdistributionen att upphöra och de gaskunder som berörs får gå över till el eller andra energialternativ. Konverteringen beräknas vara färdig 2010.

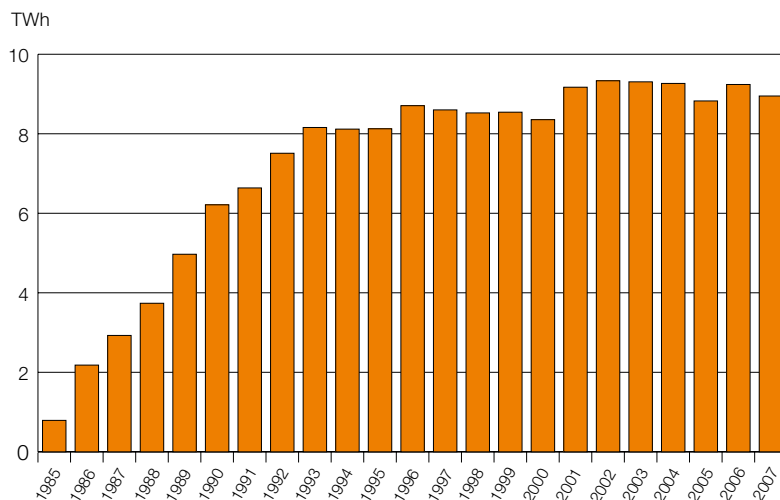
I Stockholm har Fortum påbörjat arbetet med att ersätta den naftabaserade stadsgasen med naturgas. Även här förväntas arbetet vara klart 2010. För närvarande finns cirka 90 000 stadsgasanvändare i Stockholm.

Naturgasanvändningen väntas öka

Naturgas började användas i Sverige 1985. Förbrukningen ökade snabbt fram till början av 1990-talet för att därefter plana ut. År 2007 importerade Sverige ungefär nio TWh naturgas, vilket motsvarar två procent av den totala energianvändningen. I de kommuner där naturgasnätet är utbyggt utgör naturgasen drygt tjugo procent av den slutliga energianvändningen.

Figur 17 visar användningen av naturgas i Sverige. Drygt 28 procent förbrukas av kraftvärme- och fjärrvärmeanläggningar. Ungefär 53 procent förbrukas inom industrin och resterande del förbrukas av bostäder, lokaler och vissa mindre industrier. En mindre del förbrukas som fordonsbränsle.

Naturgasförbrukningen förväntas öka de närmaste åren. Hösten 2006 invigde Göteborg Energi det naturgaseldade kraftvärmeverket Rya. Verket beräknas årlig-

Figur 18: Utveckling av Sveriges naturgasförbrukning

KÄLLA: SCB

gen förbruka knappt tre TWh naturgas. Öresundsverket, som E.ON för närvarande bygger om till ett modernt naturgaseldat kraftvärmeverk, kommer också att bidra till en ökad förbrukning av naturgas i Sverige. Verket beräknas vara i drift år 2009 och kommer vid full drift att förbruka ungefär 5,6 TWh naturgas per år.

Figur 18 visar hur naturgasförbrukningen har utvecklats i Sverige sedan introduktionen 1985.

Energimarknadsinspektionens samlade bedömning av:

Naturgasmarknaden

Vårt mål: en effektiv naturgasmarknad

Målet för naturgasmarknadspolitiken är att vidareutveckla gasmarknadsreformen så att en effektiv naturgasmarknad med verklig konkurrens kan uppnås.

Marknadsöppningen skapar ökade förutsättningar för en väl fungerande marknad...

Den marknadsöppning som genomfördes 1 juli 2007 har förbättrat förutsättningarna för en väl fungerande naturgasmarknad i Sverige. Istället för att vara bundna till sina lokala gasföretag kan konsumenterna på gasmarknaden numera fritt välja naturgashandlare. Valfriheten gör att naturgashandlarna måste konkurrera med varandra om kunderna. Konkurrensen sker genom att företagen erbjuder lägre priser, bättre villkor eller bättre service. På så sätt skapas förutsättningar för en ökad effektivitet bland naturgashandlarna, och därigenom också en ökad effektivitet på naturgasmarknaden.

... men konkurrensen måste förbättras

Konkurrensen på den svenska naturgasmarknaden är bristfällig och måste förbättras. Inga nya gashandlare tillkom under året och fortfarande finns bara en tillförselledning till den svenska gasmarknaden. Långtidskontrakt som låser kunder till en naturgashandlare under långa perioder förekommer fortfarande, även om en viss förskjutning mot kortare kontrakt har kunnat skönjas efter den gradvisa marknadsöppningen.

1. Ytterligare tillförselledning skulle gynna naturgasmarknaden

Energimarknadsinspektionen bedömer att ytterligare alternativ för tillförsel av naturgas till Sverige är centralt för att utveckla den svenska naturgasmarknaden.

Idag finns det en risk att kapacitetsbrist uppstår i det svenska naturgassystemet under perioder med stor efterfrågan. Det beror på en ökande naturgasförbrukning, samtidigt som det är små marginaler i den befintliga överföringskapaciteten. En ytterligare tillförselledning skulle öka överföringskapaciteten och

”Ytterligare alternativ för tillförsel av naturgas till Sverige är centralt för att utveckla den svenska naturgasmarknaden.”

minska risken för kapacitetsbrist. Dessutom skulle en ytterligare tillförselledning öka förutsättningarna för konkurrens, då fler aktörer ges tillfälle att verka på den svenska naturgasmarknaden.

Det pågår för närvarande ett projekt för att ansluta det svenska naturgasnätet till en tillförselledning från Norge. En sådan anslutning skulle gynna effektiviteten och funktionen på den svenska naturgasmarknaden.

2. Gasbörs ger mer transparent prissättning

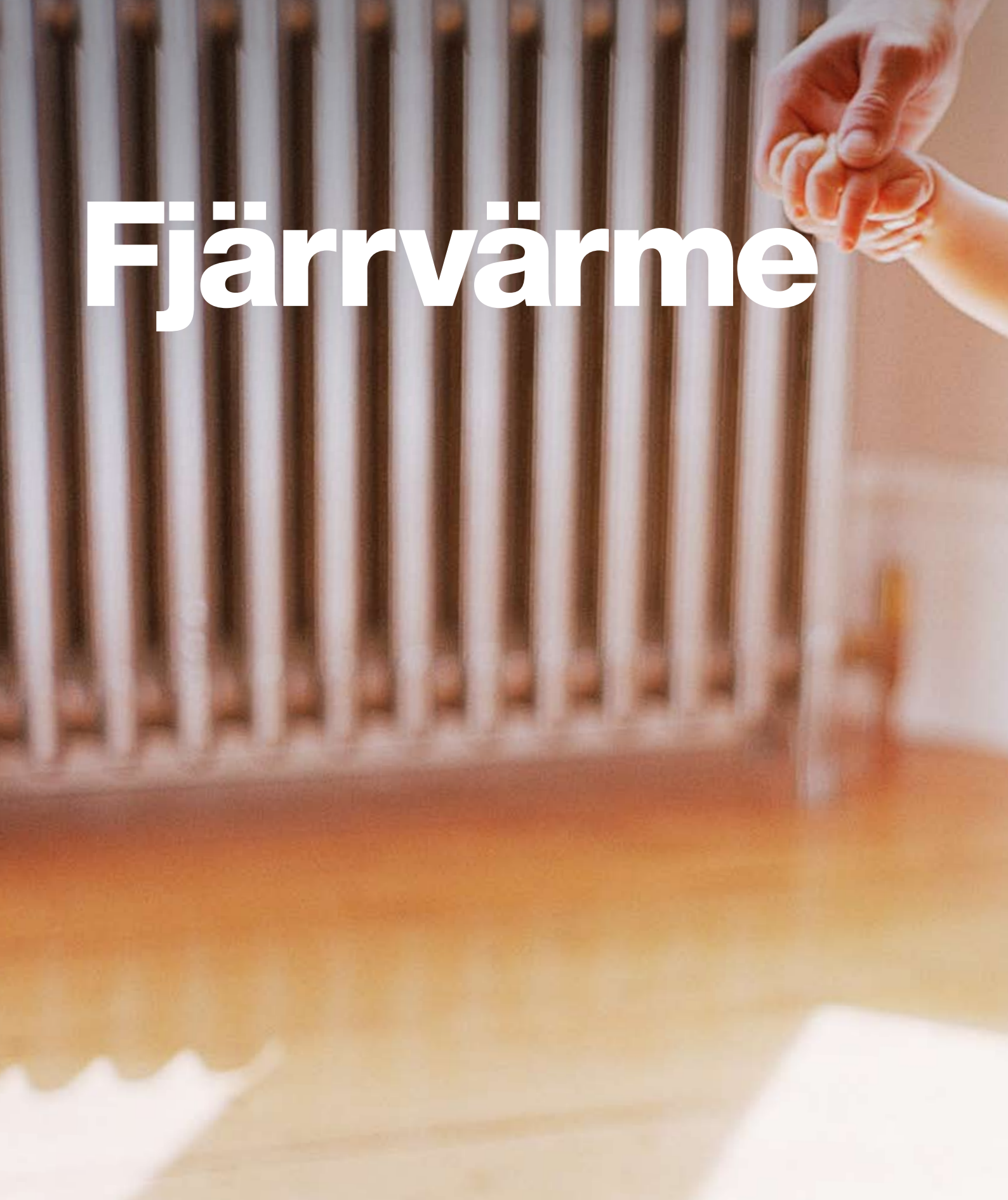
Energimarknadsinspektionen ser positivt på den planerade gasbörsen i Danmark. En sådan börs skulle bidra till ökad transparens i prissättningen av naturgas och till en effektivare marknad även i Sverige.

EU:s tredje lagstiftningspaket kan förbättra naturgasmarknaden

Energimarknadsinspektionen ser, precis som EU-kommissionen, att det finns ett behov av att harmonisera medlemsstaternas olika regler beträffande bland annat konkurrens och marknadsintegration. Vi ser därför positivt på kommissionens tredje lagstiftningspaket för energi, vars mål är att uppnå en hållbar, säker och konkurrenskraftig utveckling på naturgasmarknaden inom EU. De föreslagna reglerna gällande ägarmässig åtskillnad mellan transmission och produktion/handel är en viktig del i att säkerställa en väl fungerande konkurrens på naturgasmarknaden. Kommissionen föreslår även att tillsynsmyndigheterna ska ges ett större ansvarsområde, vilket vi bedömer skulle effektivisera tillsynen. Vi vill dock poängtera att kommissionens förslag innebär att det kommer att krävas stora förändringar av det nuvarande svenska systemet, inte minst på naturgasområdet.

”Vi ser positivt på den planerade gasbörsen i Danmark.”

Fjärrvärme

MARKNADSUTVECKLING: FJÄRRVÄRME

Fjärrvärmen har under det senaste årtiondet byggts ut kraftigt. Idag är fjärrvärme den dominerande uppvärmningsformen för flerbostadshus i centralorter i nästan nittio procent av landets kommuner.³¹ Även för småhus blir användningen av fjärrvärme allt vanligare. Prisutvecklingen på fjärrvärme var förhållandevis stabil fram till år 2000, därefter har priset stigit betydligt mer än konsumentprisindex.

Priset på fjärrvärme varierar dock kraftigt mellan Sveriges kommuner, i den dyraste kommunen är priset på fjärrvärme mer än dubbelt så högt som i den billigaste. Den 15 november 2007 fattade regeringen beslut om förslag till ny fjärrvärmelag. Syftet med lagen är att stärka konsumenternas skydd mot bland annat oskäligen prissättning.

FJÄRRVÄRMENS EXPANSION

Redan på 1940-talet började intresset för fjärrvärme att växa runt om i landet. Fjärrvärme sågs som ett bra sätt att öka svensk elproduktion eftersom det utgör ett värmeunderlag för kraftvärme. 1948 invigdes Sveriges första kommunala värmeverk i Karlstad. Under 1950-talet expanderade fjärrvärmen och flera städer följde i Karlstads spår. Fjärrvärmeexpansionen kom som en följd av det omfattande bostadsbyggandet och det stora behovet av att byta ut pannor i det befintliga fastighetsbeståndet. 1975–1985 uppmärksammades fjärrvärmens förmåga att ersätta olja tack vare sin bränsleflexibilitet och fjärrvärmeexpansionen tog ny fart. Sedan början av 1980-talet har fjärrvärmeleveranserna ökat med cirka sjuttio procent, se figur 19, och det svenska fjärrvärmenätets totala längd har under samma period mer än tredubblats.

Fjärrvärmen kan minska koldioxidutsläppen genom dess möjlighet att använda energikällor som inte har någon alternativ användning, exempelvis hushållssopor och returflis, men även spillvärme från industrianläggningar. Fjärrvärmen bidrar även till minskad elförbrukning.

31. Avgiftsgruppens årliga undersökning. Avgiftsgruppen består av HSB Riksförbund, Hyresgästföreningen, SABO, Riksbyggen och Fastighetsägarna.

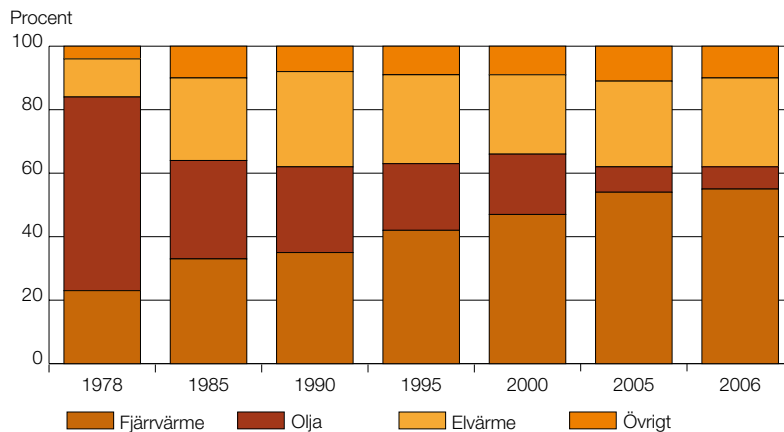
Fjärrvärmen i politiken

Målet med regeringens fjärrvärmepolitik är att genom ökad genomlysning av marknaden stimulera till konkurrens och högre effektivitet.

I november 2007 presenterade regeringen ett förslag om ny fjärrvärmelag. Lagförslaget syftar till att stärka fjärrvärmekundens ställning och öka genomlysningen av fjärrvärmeverksamhet. Kunder ska känna sig trygga i valet av fjärrvärme och därigenom öka förtroendet för fjärrvärme som uppvärmningsform. Mer konkret innebär lagförslaget att fjärrvärmeföretag blir skyldiga att förhandla med enskilda fjärrvärmekunder om kunden begär förhandling. Fjärrvärmeföretagens förhandlingsskyldighet gäller villkor om pris, kapaciteten hos en anslutning och ensidiga ändringar av avtalsvillkor som är till nackdel för kunden. Kommer parterna inte överens kan de ansöka om medling hos en fjärrvärmenämnd. Den som begär medling ska betala en ansökningsavgift, 500 kronor för konsument och 1 000 kronor för näringsidkare. Lagförslaget innehåller även krav på avtalsvillkor, skydd mot avtalsbrott, tydligare prisinformation samt offentlig redovisning av drifts- och affärsförhållanden.

Regeringen aviserade under början av 2008 att en fördjupad utredning ska göras av frågan om så kallat tredjepartstillträde till fjärrvärmenäten.

Innan elmarknadsreformen bedrevs fjärrvärmeverksamhet huvudsakligen av kommunala företag eller förvaltningar, som löd under kommunallagens självkostnads- och likställighetsprincip. I samband med elmarknadsreformen avskaffades dessa principer för de kommunala fjärrvärmeföretagen. Fri prissättning på fjärrvärme infördes och samtidigt uttalades att fjärrvärmeverksamhet i företagsform ska bedrivas på affärsmässiga grunder.³² Sedan elmarknadsreformen har privata, kommunala och statliga företag, med starkare betoning på vinst och avkastning, i allt större utsträckning etablerat sig som ägare av fjärrvärme.

Figur 19:
Marknadsandelar på Sveriges uppvärmningsmarknad

KÄLLA: FVB SVERIGE AB

32. Ellagen (1997:857).

Fjärrvärmemarknaden – en egen marknad?

För att bedöma fjärrvärmens konkurrenssituation är det av avgörande betydelse om fjärrvärmerna utgör en egen marknad, eller är en del av en större värmemarknad.

Energimarknadsinspektionen bedömer att fjärrvärme är en egen marknad för kunder och fastigheter som redan installerat fjärrvärme. För kunder som ska investera i nytt uppvärmningssystem är dock fjärrvärme ett av flera alternativ på en större värmemarknad.³³

Fjärrvärmeföretagen är i hög grad vertikalt integrerade, vilket innebär att produktion, distribution och försäljning av värme sköts av samma företag. Kostnaden för en kund att byta från fjärrvärme till annan uppvärmningsform är relativt hög. Detta, tillsammans med det faktum att en kund som valt fjärrvärme endast kan köpa värme från ett enda företag, bidrar till en inlåsningsseffekt. Inlåsningsseffekten medför att fjärrvärmeföretag har möjlighet att prissätta sin produkt utifrån priset på alternativa uppvärmningssystem istället för utifrån sina kostnader. Det innebär att fjärrvärmekunder har en svag ställning gentemot sin fjärrvärmeleverantör.

FJÄRRVÄRME

Med fjärrvärme avses distribution av hetvatten eller annan värmebärare i ett rörledningssystem för uppvärmningsändamål till en obestämd krets av kunder i ett visst geografiskt område. Värmen produceras i värmeverk eller i kraftvärmeverk. Kraftvärmeverk producerar el och värme samtidigt, värmen kan helt eller delvis användas för fjärrvärme. Oftast sker produktion, distribution och försäljning av värme i samma företag.

Reko fjärrvärme – branschens kvalitetsmärkning

År 2005 lanserade branschorganisationen Svensk Fjärrvärme ett frivilligt system för kvalitetsmärkning av fjärrvärmeleverantörer, kallat Reko fjärrvärme. Fjärrvärmeföretagen ansöker själva om att få använda märket Reko fjärrvärme och måste då leva upp till ett antal specificerade krav, bland annat transparens vad gäller priser, verksamhet och ekonomi. Märkningen innebär även att fjärrvärmeföretagets kunder kan vända sig med klagomål till en kvalitetsnämnd. Kvalitetsmärkningssystemet är frivilligt och omfattar inte någon form av prisprövning.

År 2007 deltog cirka fyrtio procent av Sveriges fjärrvärmeföretag i Reko.

33. Uppvärmning i Sverige 2007.

Kraftvärme på frammarsch i EU

De nationella värmemarknaderna i Europa skiljer sig mycket från varandra. I de nordiska länderna och Östeuropa utgör fjärrvärme en betydande del av värmemarknaden. Polen, Tyskland, Sverige samt Tjeckien är de europeiska länder där fjärrvärmerna är mest utbredda.

Den svenska fjärrvärmemarknaden påverkas inte bara av svensk energipolitik utan även av EU:s direktiv för den europeiska energimarknaden. EU:s kraftvärmedirektiv ger riktlinjer för utbyggnad av kraftvärme inom unionen och syftar till att främja elproduktion genom högeffektiv kraftvärme.³⁴ Kraftvärmeverk har den fördelen att spillvärme från elproduktionen kan tillvaratas via fjärrvärmesystemet. Under senare år har andelen elproduktion i kraftvärmeverk i Europa ökat. Målet är att andelen kraftvärmeproducerad el inom EU ska öka ytterligare. Kraftvärmens utveckling i Sverige har inte varit lika expansiv som fjärrvärmerna. Sverige har historiskt sett haft god tillgång till billig el vilket har gjort att intresset för kraftvärme varit svagt. Under de senaste tio åren har elpriserna stigit och kraftvärmens möjligheter har uppmärksammats. I Sverige uppgick mängden kraftvärmeproducerad el till sju TWh år 2006 vilket utgjorde fem procent av den totala elproduktionen under året. År 2009 förväntas produktionen av el i kraftvärmeverk ha ökat till drygt tio TWh.

Styrmedel på fjärrvärmemarknaden

Sveriges energipolitik har som mål att trygga tillgången på energi, minska miljöfarliga utsläpp och skapa villkor för en effektiv energianvändning. För att uppnå dessa mål använder staten bland annat ekonomiska styrmedel. De styrmedel som påverkar fjärrvärme är främst skatter och avgifter, handel med utsläppsrätter och olika typer av ekonomiskt stöd.

Skatter och avgifter påverkar fjärrvärmemarknaden

Fjärrvärmesektorn påverkas främst av energiskatten som läggs på fjärrvärmeproduktionen och koldioxidskatten som läggs på bränsleförbrukningen.

Koldioxidskatten introducerades 1991 för att minska användningen av fossila bränslen i värmeproduktionen. För bränslen som används till värmeproduktion i kraftvärmeverk samt för övriga värmeleveranser till tillverkningsprocesser i industrin beviljas avdrag på koldioxidskatten med 79 procent.

Energiskatten påverkar fjärrvärmeföretagens val av bränsle. Värmeproduktion i kraftvärmeverk är befriad från energiskatt. Olja, kol, gasol och naturgas är skattebelagda bränslen och används idag endast till en liten del i fjärrvärmeproduktionen. Dessa bränslen används främst i värmeproduktion i kraftverk och har därigenom en reducerad koldioxidskatt. Torv och trädbränslen är befriade från energiskatt.

34. Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/8/EG om främjandet av kraftvärme på grundval av efterfrågan på nyttiggjord värme på den inre marknaden för energi och ändring av direktiv 92/42/EG.

Andra skatter som har betydelse för fjärrvärmesektorn är svavelskatt på kol, olja och torv, kväveoxidavgift för elproduktionsanläggningar samt skatt på förbränning av avfall.

Ny handelsperiod med utsläppsrätter

Genom EU:s system med utsläppsrätter sätts ett pris på utsläpp av koldioxid. Systemet syftar till att på ett samhällsekonomiskt och kostnadseffektivt sätt minska EU:s utsläpp av växthusgaser och på så sätt bidra till att ländernas åtaganden enligt Kyotoprotokollet kan fullgöras.

Fjärrvärmeföretagen påverkas av handeln med utsläppsrätter genom att samtliga svenska fjärrvärmearläggningar är tillståndspliktiga i utsläppshandelssystemet. Det innebär att fjärrvärmeföretagen måste inneha utsläppsrätter för att få släppa ut den koldioxid som bildas vid förbränningen av fossila bränslen.

Handelssystemets första period löpte ut 2007 och den andra handelsperioden sträcker sig från 2008 till 2012. Fjärrvärmeföretagen i Sverige tilldelas inte några utsläppsrätter under andra handelsperioden utan måste köpa utsläppsrätter för att täcka sitt eventuella utsläpp av koldioxid. Det innebär ökade kostnader för de svenska fjärrvärmeföretag som använder fossila bränslen i sin produktion. Det gäller dock inte de nya naturgaseldade kraftvärmearläggningarna i Göteborg (Rya Kraftvärmeverk) och Malmö (Öresundsverket) då regeringen har beslutat att anläggningar som tagits i drift efter 1 juli 2006 ska få full tilldelning av utsläppsrätter.

Elcertifikat gynnar biobränsleeldad kraftvärme

Elcertifikatsystemet syftar till att öka mängden el som produceras med hjälp av förnybara energikällor. Genom systemets kvotplikt skapas en ökad efterfrågan på el som produceras med dessa energikällor.³⁵ Höga priser på elcertifikat i kombination med mål om ökad produktion av el från förnybara energikällor skapar ett gynnsamt investeringsklimat för kraftvärme, vilket i förlängningen även skapar goda förutsättningar för fjärrvärmeproduktion.

Statligt stöd till utbyggnad

Statliga subventioner inom energiområdet används i allmänhet för att främja införande av ny teknik eller nya energiformer. Utbyggnaden av fjärrvärme har under lång tid fått olika former av statliga subventioner. Klimatinvesteringsprogrammet (KLIMP) är ett av dessa statliga stöd. KLIMP syftar till att stimulera investeringar som minskar växthuseffekten. Av de 410 miljoner kronor som beviljades i KLIMP-bidrag under 2007 gick nära 18 procent till investeringsprojekt inom fjärr- och närvärme.³⁶

35. Kvotplikt innebär att elhandelsföretagen och vissa elanvändare har en skyldighet att köpa en viss mängd elcertifikat i förhållande till sin totala elförsäljning samt elanvändning.

36. Med närvärme avses fjärrvärme med en värmelast under 5 MW.

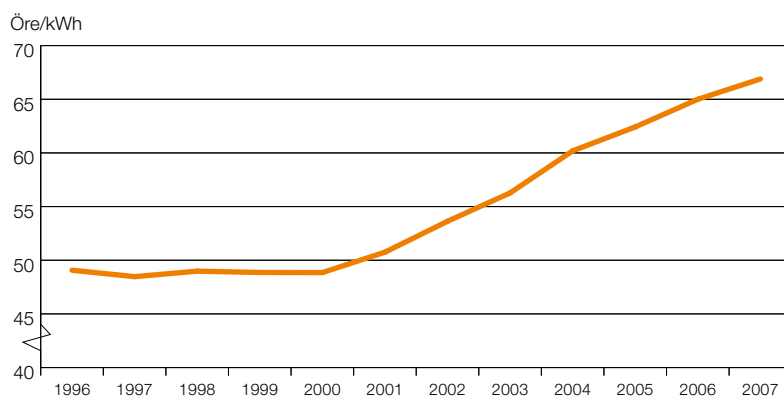
Prisutveckling och prispåverkande faktorer

Under det senaste decenniet har priset på energi stigit mer än priserna i samhället i stort. Prisutvecklingen för fjärrvärme var måttlig fram till år 2000 men har därefter stigit kraftigt.

Allt dyrare fjärrvärme

2007 var det genomsnittliga fjärrvärmepriset 67 öre per kWh. Det innebär en prisökning med ungefär tre procent jämfört med föregående år.

I figur 20 redovisas den genomsnittliga prisutvecklingen på fjärrvärme för de senaste tolv åren. Fram till år 2000 följde fjärrvärmepriset i stort sett den allmänna inflationstakten. Därefter har priserna ökat med ungefär fyra procent per år. Sammanlagt har priset stigit med 27 procent sedan år 2000. Detta kan jämföras med konsumentprisindex som stigit med cirka sju procent under samma period. Även andra energipriser har stigit mer än konsumentprisindex. Exempelvis har priset på eldningsolja stigit med 31 procent under motsvarande period. Prisutvecklingen på olja, i kombination med det stigande elpriset, har skapat ett utrymme för höjda fjärrvärmepriser.

Figur 20: Prisutveckling på fjärrvärme

Anm: Priset i figuren gäller för ett typhus på 1 000 kvadratmeter, 15 lägenheter och med ett årligt uppvärmningsbehov på 193 MWh. Priserna är uttryckta i 2007 års prisnivå. Vid indexomräkningen har ett konsumentprisindex som exkluderar energivaror använts.

KÄLLA: AVGIFTSGRUPPEN

Dyrare fjärrvärme på Värmdö – Luleå billigast

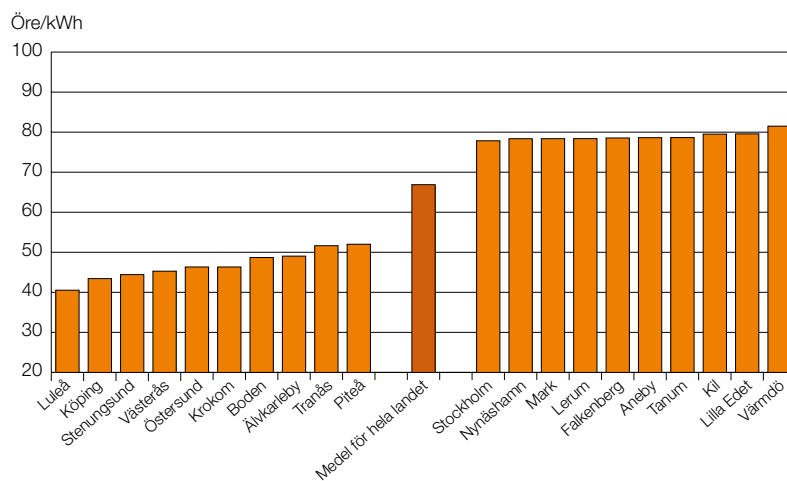
Prisspridningen på fjärrvärme är relativt stor i landet. I figur 21 redovisas de kommuner med lägst respektive högst fjärrvärmepriser. Fjärrvärmepriset på Värmdö är mer än dubbelt så högt som i Luleå, 82 öre jämfört med 40,5 öre per kWh.

Den relativt stora spridningen av fjärrvärmepriset förklarar branschen med att företagen använder sig av olika insatsbränslen, vilket ger olika produktionskost-

**Figur 21:
Prisspridning
på fjärrvärme i Sverige 2007**

Anm: Priset i figuren gäller för ett typhus på 1 000 kvadratmeter, 15 lägenheter och med ett årligt uppvärmningsbehov på 193 MWh.

KÄLLA: AVGIFTSGRUPPEN

nader för värmen. Prisskillnaderna beror till viss del på hur mycket värme som konsumeras i förhållande till storleken på fjärrvärmenätet. En ytterligare förklaring till de relativt stora prisskillnaderna kan vara att storleken på avkastningskraven skiljer sig mellan fjärrvärmeföretagen.

Låg rörlighet bland fjärrvärmekunder

Kundrörligheten på såväl fjärrvärmemarknaden som värmemarknaden i stort är liten. Byte från ett uppvärmningssystem till ett annat är förenat med höga kostnader. Det är en av orsakerna till att ytterst få fjärrvärmeanslutna fastighetsägare väljer att byta till andra uppvärmningssystem.

Minskat kommunalt ägande på fjärrvärmemarknaden

Ägandet i de svenska fjärrvärmeverken har förändrats under de senaste tio åren. Fram till elmarknadsreformen 1996 bedrevs fjärrvärmeverksamheten till största delen av kommunala företag. Efter reformen har det kommunala ägandet av fjärrvärmemarknaden minskat. En allt större andel av fjärrvärmeverken återfinns numera i stora energikoncerner. Under 2006 köptes exempelvis E.ON Värmes uppvärmningssystem i Trosa, Vaxholm och Österåker av tidigare Energisystem i Sverige. Under 2007 var uppköpen av fjärrvärmeföretag få.

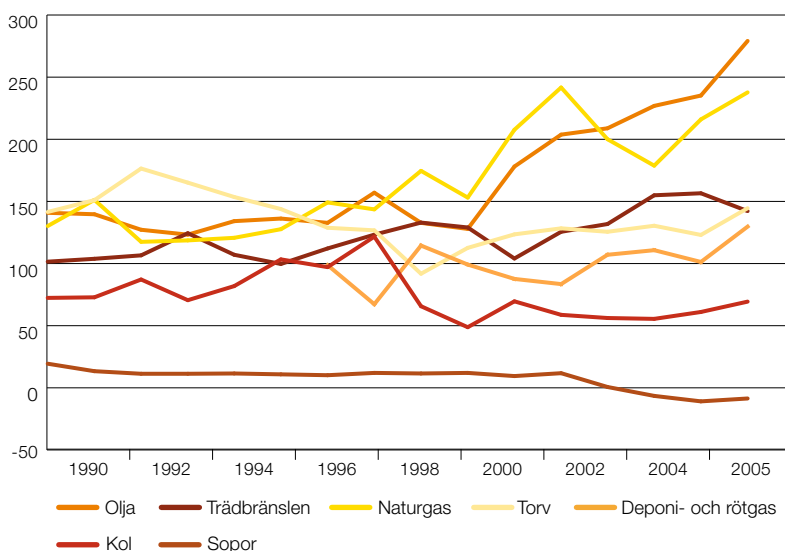
Antalet fjärrvärmeföretag i Sverige har varierat under de senaste åren. I genomsnitt har antalet fjärrvärmeföretag minskat med cirka två procent per år sedan år 2000. År 2007 fanns det två hundra fjärrvärmeföretag i Sverige.

Ökade bränslekostnader för fjärrvärmeproducenterna

Kostnaden för det bränsle som används för att producera fjärrvärme har ofta stor påverkan på produktionskostnaden. För en del fjärrvärmeproducenter utgör bränslekostnaderna uppemot hälften av den totala produktionskostnaden. Bränslekostnaden påverkar givetvis även fjärrvärmepriset i viss utsträckning. Det vanligaste bränslet är biobränsle, såsom olika former av trädbränsle, som idag används i huvuddelen av Sveriges fjärrvärmeproduktion.

Mellan åren 1990–2000 varierade fjärrvärmeföretagens årliga genomsnittskostnad för biobränsle. Totalt sett skedde dock en kostnadsökning som förstärktes under perioden 2000–2005. Under femårsperioden steg den årliga genomsnittskostnaden för biobränsle med nära fyrtio procent.

Naturgas och olja, som inte används i samma utsträckning i fjärrvärmeproduktion, har haft en betydligt kraftigare kostnadsökning jämfört med biobränsle. För dessa bränslen steg kostnaderna med drygt femtio procent mellan åren 2000–2005. När det gäller bränslet avfall har de genomsnittliga kostnaderna gått från en jämn och låg nivå fram till 2001 för att därefter bli en inkomst för fjärrvärmeföretagen. Omvandlingen från kostnad till inkomst beror på att fjärrvärmeföretagen omhändertar hushållssopor kostnadsfritt eller mot betalning. Prisutvecklingen för några av de vanligaste bränslena visas i figur 22.

Figur 22: Genomsnittliga bränslekostnader för svenska fjärrvärmeföretag, exklusive skatter

KÄLLA: FVB

Produktion och användning

Med undantag för några enstaka år har fjärrvärmeproduktionen ökat stadigt sedan introduktionen på 1940-talet. Fjärrvärme är idag den dominerande uppvärmningsformen för flerbostadshus och kommersiella lokaler i Sveriges tätorter.

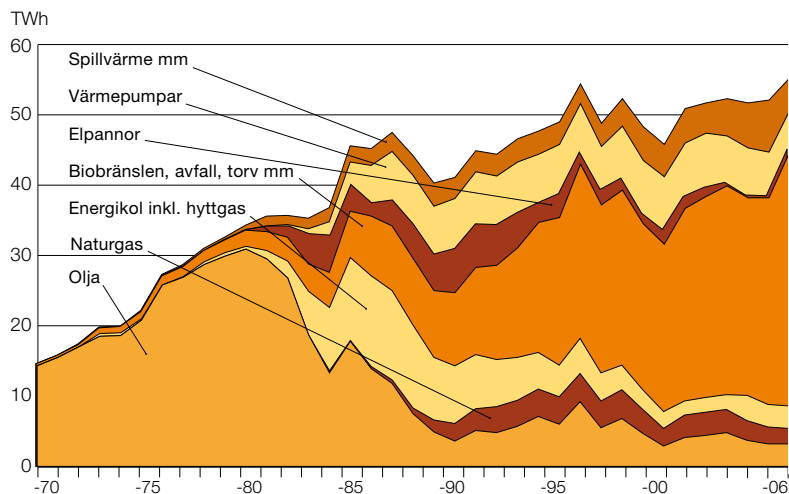
Biobränsle tar över oljans roll i fjärrvärmeproduktionen

Under 1970-talet hade det svenska fjärrvärmesystemet ett stort oljeberoende och ända in på 1980-talet utgjorde oljan drygt nittio procent av den tillförda energin i fjärrvärmeproduktionen. I samband med 1970-talets oljekriser blev det lönsamt att bygga om fjärrvärmeverken för förbränning av alternativa bränslen. Under de senaste femton åren har oljeanvändningen stabiliserats på en nivå runt nio procent av den totala bränsletillförseln i fjärrvärmeproduktionen, se figur 23.

Andelen förnybar energi i fjärrvärmeproduktionen har ökat kraftigt sedan början av 1980-talet. Ökningen består huvudsakligen av en ökad användning av biobränsle. Biobränslets konkurrenskraft har stärkts avsevärt till följd av introduktionen av energi- och koldioxidbeskattning av fossila bränslen, elcertifikatsystemet samt systemet för handel med utsläppsrätter. Avfall som bränsle i fjärrvärmeproduktion har under de tre senaste åren blivit allt vanligare. Det beror bland annat på att el- och värmeverk omhändertar huvuddelen av hushållssopor kostnadsfritt, eller mot betalning, samt att skatten för deponi höjdes den 1 januari 2006. Depo-

Figur 23: Tillförd energi i fjärrvärme

KÄLLA: ENERGIMYNDIGHETEN

niskatt syftar till att främja återvinning och innebär att lagring av avfall beskattas. Under 2006 uppgick andelen biobränsle och avfall till 65 procent av den totala bränsletillförseln i fjärrvärmeproduktionen.

Ökat intresse för fjärrvärme bland småhusägare

Vid slutet av 2006 uppgick det totala antalet fjärrvärmeabonnemang i Sverige till nära 290 000, en ökning med drygt sju procent jämfört med 2005. I likhet med tidigare år är det småhusens anslutning till fjärrvärmenätet som står för nästan hela ökningen av antalet abonnemang. Tabell 4 visar bland annat antalet fjärrvärmeabonnemang samt fjärrvärmens andel av hela värmemarknaden för olika kundkategorier.

Kundtäthet är en grundförutsättning för effektiv fjärrvärme och därför är dominansen av fjärrvärmen i städer och tätorters centrala delar ofta ännu kraftigare än vad som framgår av tabellen, medan fjärrvärmens marknadsandel utanför tätorterna är mindre.

År 2006 levererades sammanlagt 48,6 TWh fjärrvärme i Sverige, en ökning med 3,4 procent jämfört med föregående år. Ökningen av fjärrvärme beror främst på att den ersatt oljepannor i lokaler, men även på installationer i småhus där fjärrvärme vanligtvis ersätter el- eller oljeuppvärmning.

	Energi- förbrukning,	Andel av fjärrvärme	Andel hus och lokaler som värms upp med fjärrvärme ¹	Antal abonne- mang
Småhus	4,1	8%	10%	208 000
Flerbostadshus	25,4	52%	76%	52000
Lokaler	14,4	30%	59%	24 000
Industri	4,6	9%	-	4 600
Totalt	48,4	100%	-	288 600

Tabell 4: Fjärrvärmens kund kategorier och leveranser 2006

Anm: Uppgifterna bygger på preliminära resultat

1) Uppgifterna baseras på uppvärmd area

KÄLLA: SCB

Energimarknadsinspektionens samlade bedömning av:

Fjärrvärmemarknaden

Vårt mål: en effektiv värmemarknad

Värmemarknadspolitikens mål är att genom ökad genomlysning stimulera till konkurrens och högre effektivitet.

*”De senaste årens
kraftiga prisuppgång
på fjärrvärme är
oroväckande.”*

Oroväckande prisutveckling på fjärrvärme

Energimarknadsinspektionen anser att de senaste årens kraftiga prisuppgång på fjärrvärme är oroväckande.

Under de senaste åren har priset på fjärrvärme ökat markant. Sedan år 2000 har priserna ökat med 27 procent. Samtidigt ifrågasätter många kunder skäligheten i priserna. Om detta vittnar bland annat den utredning som Konkurrensverket inledde under hösten 2007 om eventuell överprissättning på fjärrvärme i Stockholm.

Tveksamheter kring prissättningen på fjärrvärme riskerar att skada kundernas förtroende. Fjärrvärmens har en central energipolitisk roll för att skapa ett uthålligt energisystem med låga koldioxidutsläpp. Därför är det av stor vikt att kunderna har förtroende för fjärrvärme som uppvärmningsform och att fjärrvärmeföretagen har en skälig prissättning.

Fjärrvärmekunderna måste skyddas

Energimarknadsinspektionen betraktar fjärrvärmeföretag som naturliga monopol. Monopolställningen skapas av den inlåsnings effekt som fjärrvärmens har på sina kunder. Fjärrvärmekunderna befinner sig därför i en svag position gentemot fjärrvärmeföretagen och måste skyddas. Vi bedömer att en reglering av fjärrvärmemarknaden är nödvändig för att stärka kundernas ställning och bidra till ett långsiktigt förtroende för fjärrvärme som produkt.

Regeringens förslag till fjärrvärmelag är ett första steg för att skydda fjärrvärmekunderna. Lagförslaget innebär bland annat att fjärrvärmeföretagen blir skyldiga att förhandla med den enskilda kunden om förändringar i avtalsvillkor. Det är dock upp till det enskilda företaget att avgöra när förhandlingen ska avslutas. Vi kan konstatera att det har krävts mer långtgående reglering på såväl el- som naturgasmarknaderna. Utvecklingen får visa om bestämmelserna i den kommande fjärrvärmelagen är tillräckliga för att ge kunderna det skydd de behöver. Vi kommer att fortsätta följa utvecklingen på fjärrvärmemarknaden med fokus på konkurrens och prisnivå.

Bilaga

2007 i korthet

- 1 januari** Nya regler som syftar till att stärka kundernas ställning på elmarknaden träder i kraft. Reglerna innebär bland annat att kunden ska få information om vilken den anvisade leverantören är och när kundens avtal om elleverans upphör. Vidare förkortas tiden för att genomföra byte av elhandlare.
- 10 januari** EU-kommissionen presenterar sin slutrapport om konkurrenssituationen på EU:s el- och naturgasmarknader. Kommissionen slår fast att konkurrensen på marknaderna fungerar dåligt.
- 14 januari** Ett kraftigt oväder drar in över landet från väst. Ovädret orsakar omfattande strömavbrott i södra Sverige. Värst drabbat är Skåne, Halland och Småland. Fler än 280 000 hushåll är under dagen utan el.
- 24 januari** E.ON Sverige beslutar att senarelägga sina planer på en havsbaserad vindkraftpark vid Utgrunden II utanför Kalmar. Istället meddelar E.ON att de kommer att öka utvecklingstakten på landbaserad vindkraft.
- 30 januari** Regeringen begär att Vattenfall ska lämna en redogörelse om säkerheten i Forsmark. Bakgrunden är att Forsmarks Kraftgrupp har polisanmälts för misstänkt brott mot kärnsäkerhetslagen, och de interna rapporter om bristande säkerhetstänkande vid Forsmarks kärnkraftverk som har gjorts offentliga.
- 1 februari** Regeringen tillsätter en utredning om anslutning av elanläggningar för förnybar elproduktion till elnätet. Syftet är att utvärdera om det nuvarande regelverket skapar hinder för en storskalig utveckling och utbyggnad av den förnybara elproduktionen.
- 6 februari** Näringsminister Maud Olofsson träffar EU-kommissionär Andris Piebalgs i Stockholm för att diskutera det energipaket EU-kommissionen presenterade i januari. Energipaketet innehåller förslag till åtgärder för att få till stånd en ny energipolitik för Europa.
- 7 februari** Medlemmarna i Nordel, samarbetsorganet för de systemansvariga nätföretagen i Norden, enas om att införa gemensamma principer för balansavräkning från den 1 januari 2009. Detta innebär beslut om en harmonisering av vilka kostnader som ska täckas av balanstjänsten, beräkning och prissättning av obalanser samt avgiftsstrukturer. Överenskommelsen innebär ett steg mot en gemensam slutkundsmarknad.

- 20 februari** EU:s miljöministrar beslutar om klimatmål vid rådsmötet i Bryssel. Beslutet innebär att EU ska minska utsläppen av växthusgaser med tjugo procent till 2020.
- 21 februari** Nordel presenterar ett förslag för harmoniserade regler för hantering av effektreserv. Förslaget, som innebär gemensamma riktlinjer för hantering av effektreserv i de nordiska länderna, ska behandlas av de nordiska myndigheterna under 2007.
- 28 februari** Under riksdagens debatt om kärnsäkerhet aviserar miljöminister Andreas Carlgren att regeringen kommer att vidta åtgärder för att stärka och säkerställa säkerheten vid de svenska kärnkraftverken. Regeringen kommer inte att pröva en eventuell effekthöjning vid Forsmark förrän säkerhetskraven har uppfyllts.
- 1 mars** Regeringen ger i uppdrag åt Statskontoret att lämna förslag till arbetsuppgifter, finansiering och organisation för en myndighet för tillsyn av energimarknaderna
- 8 mars** Europeiska rådets vårtoppmöte i Bryssel inleds. EU:s stats- och regeringschefer enas bland annat om att EU ska minska sina utsläpp av växthusgaser med tjugo procent till år 2020. Vidare enas rådet om att tjugo procent av EU:s energikonsumtion ska komma från förnyelsebara källor år 2020.
- 15 mars** Regeringen beslutar att uppdra åt Statens kärnkraftinspektion att begära en internationell säkerhetsgranskning av de svenska kärnkraftverken. Begäran ställs till Internationella atomenergiorganet (IAEA) och gäller reaktorerna i Forsmark, Oskarshamn och Ringhals.
- 15 mars** Regeringen överlämnar propositionen Justering av Studsviksavgiften m.m. till riksdagen. I propositionen föreslås bland annat att den avgift som kärnkraftsföretagen betalar för avvecklingen av viss verksamhet vid Studsvik höjs med 0,1 öre per kWh el från och med den 1 juli 2007.
- 3 april** Naturvårdsverket och Energimyndigheten presenterar preliminära uppgifter för svenska anläggningars utsläpp inom EU:s utsläppshandel. Siffrorna för 2006 visar att svenska industrianläggningar och energiproducenter släpper ut mindre koldioxid än de utsläppsrikt de tilldelats.
- 13 april** Regeringen beslutar att införa ett stöd för att underlätta utbyggnaden av vindkraft i Sverige. Stödet riktar sig främst till kommuner med goda vindförutsättningar, men även till exempel länsstyrelser kan söka stödet.
- 7 maj** Konkurrensverket överlämnar en skrivelse till regeringen med förslag till åtgärder för ökad konkurrens på elmarknaden. Bland annat föreslår Konkurrensverket att samägandet av kärnkraftsföretagen helt bör lösas upp.
- 23 maj** Energimarknadsinspektionen föreslår, i en skrivelse till regeringen, att den tidsbegränsade lagen om effektreserv ska förlängas i ytterligare tre år. Vidare föreslår inspektionen att Svenska kraftnät ska få förlängt ansvar för effektreserven.
- 30 maj** Energimarknadsinspektionen, Svenska Kraftnät, Svensk Energi och Svenskt Näringsliv publicerar en gemensam rapport Prismråden på elmarknaden.

- Rapporten analyserar för- och nackdelar med olika sätt att hantera överföringsbegränsningar på den svenska, nordiska och nordeuropeiska elmarknaden.
- 13 juni** Fastighetsdomstolen i Luleå meddelar sin dom i målet om inlösen av Ekfors Kraft. I domslutet slår Fastighetsdomstolen fast att staten har rätt att med äganderätt inlösa den elektriska anläggning som används av Ekfors Kraft AB:s nätkoncession.
- 1 juli** Den svenska naturgasmarknaden konkurrensutsätts och därmed kan alla hushåll som använder naturgas fritt vilja naturgashandlare. Drygt 52 000 kunder i södra och västra Sverige berörs av reformen.
- 2 juli** Statskontoret föreslår i en första delrapport att merparten av arbetsuppgifterna bör ligga kvar hos respektive myndighet när Energimyndigheten vid årsskiftet delas och Energimarknadsinspektionen blir en egen myndighet.
- 15 augusti** Svenska Kraftnät överlämnar en rapport till regeringen som innehåller en redogörelse av effektbalansen för vintern 2006/2007 samt en prognos för kommande vinters effektbalans. Under den gångna vintern fanns det marginaler i både produktions- och överföringskapacitet. Produktionskapaciteten inför kommande vinter förväntas öka något, samtidigt som importmöjligheterna beräknas minska. Sammantaget leder detta till att marginalerna inför vintern blir mindre jämfört med förra året.
- 23 augusti** Regeringen beviljar Svenska Kraftnät tillstånd att bygga en ny ledning mellan Järpströmmen och norska gränsen, där den sedan fortsätter till Nea i Norge.
- 13 september** Konkurrensverket presenterar rapporten Capacity for Competition – Investing for an Efficient Nordic Electricity Market. Rapporten har tagits fram av de fem nordiska konkurrensmyndigheterna och innehåller förslag på hur konkurrensen på elmarknaden kan förbättras. Exempelvis betonas vikten av en nordisk slutkundsmarknad.
- 19 september** EU-kommissionen presenterar ett åtgärds paket med förslag till ny lagstiftning på el- och naturgasmarknaderna. Förslagen syftar till att påskynda skapandet av väl fungerande inre marknader för el och naturgas inom EU.
- 19 september** Näringsminister Maud Olofsson presenterar förslag om en gemensam nordisk stamnätsoperatör vid Nordiska ministerrådets möte. Ministrarna beslutar under mötet att tillsätta en arbetsgrupp som ska utreda om och hur en nordisk systemoperatör kan etableras.
- 1 oktober** I en slutrapport redovisar Statskontoret bland annat hur Energimarknadsinspektionen skulle kunna ledas och organiseras som självständig myndighet efter delningen från Energimyndigheten vid årsskiftet.
- 11 oktober** Regeringen beslutar att ändra förordningen om handel med utsläppsrätter. Ändringen gäller tilldelningen av utsläppsrätter till svenska företag under handelsperioden 2008 till 2012. Beslutet innebär att befintliga anläggningar inom el- och fjärrvärmesektorn inte tilldelas några utsläppsrätter för perioden samt att utsläppsrätterna begränsas för de nya energianläggningarna.

- 21 oktober** Den volymmässiga omsättningen på Nord Pool uppgår under veckan till 53,4 TWh vilket är den högsta någonsin. Rekordomsättningen är 8 TWh högre än det förra rekordet från 2002.
- 25 oktober** Miljööverdomstolen ger Svevind AB rätt att uppföra fyrtio vindkraftverk i Nordmalings kommun. Vindkraftparken kommer att få en total installerad effekt på 120 MW och beräknas tas i drift under slutet av 2009.
- 1 november** Svensk Energi presenterar resultatet av en opinionsundersökning som visar att allt fler elkunder är nöjda med sitt elhandelsföretag. Framförallt är det elhandelsföretagens arbete med att förenkla fakturorna som kunderna är nöjda med.
- 8 november** Svenska Kraftnät meddelar att den nya kraftförbindelsen mellan Sverige och Finland, Fenno-Skan 2, försenas ett år vilket innebär att den kommersiella driften beräknas starta först den 30 november 2011. Fenno-Skan 2 är en av de fem överföringsförbindelser som Nordel, samarbetsorganet för de systemansvariga nätföretagen i Norden, beslutat att bygga ut. Investeringen syftar till att förhindra överbelastning i nätet och att stärka den nordiska försörjningstryggheten av el.
- 15 november** Regeringen beslutar om förslag till en ny fjärrvärmelag. Syftet med lagen är att ge fjärrvärmekunderna ett större inflytande samt öka insynen i fjärrvärmeföretagens prissättning. Detta kommer, om riksdagen antar propositionen, bland annat att ske genom nya krav på avtalsvillkor, förhandlingskyldighet, skydd mot avbrott, tydligare prisinformation och redovisning av driftförhållanden.
- 16 november** Vattenfall och Sveaskog inleder ett samarbete om satsning på landbaserad vindkraft. Satsningen kan resultera i 550 nya vindkraftverk med en sammanlagd effekt på 1 500 MW.
- 20 november** Energimarknadsinspektionen överlämnar en rapport till regeringen rörande frågan om en ägarmässig åtskillnad mellan elproduktion och elhandel. Inspektionen drar slutsatsen att en sådan reglering inte skulle förbättra elmarknadens funktion utan snarare leda till färre nyetableringar på marknaden och därmed sämre konkurrens och högre priser.
- 27 november** Årets högsta systempris på Nord Pool noteras till 49,2 öre per kWh.
- 5 december** Energinätsutredningen lämnar sina förslag angående nya regler för tillsyn av elnätstariffer till regeringen. Förslagen innebär att Energimarknadsinspektionen i förväg fastställer elnätsföretagens avgifter gällande el-överföring och nätanslutning.
- 17 december** I en rapport till regeringen konstaterar Energimarknadsinspektionen att det saknas förutsättningar för att en ny stor elproducent ska kunna etablera sig på den svenska elmarknaden. Om 10–15 år är det mycket troligt att dagens tre största aktörer fortfarande dominerar elmarknaden. Kartläggningen visar att nya aktörer främst är hänvisade till vindkraft om de vill göra investeringar i ny elproduktion.
- 1 januari 2008** Energimarknadsinspektionen blir en egen myndighet under ledning av generaldirektör Yvonne Fredriksson.

Figurer

Figur 1: Princip för prisbildningen på den nordiska spotmarknaden	15
Figur 2: Utveckling av spotpris på Nord Pool och den tyska börsen	16
Figur 3: Terminspris helår 2008 samt spotpris (system) 2007	17
Figur 4: Magasinsfyllnadsgrad i Norden	18
Figur 5: Handlad volym på Nord Pools spotmarknad	19
Figur 6: Sveriges största elproducenter 2007	21
Figur 7: Nordens största elproducenter 2007	21
Figur 8: Elprisutveckling för olika avtalsformer för en villa med elvärme	23
Figur 9: Andelar av total kostnad för elförbrukning	24
Figur 10: Antal byten av elhandlare	25
Figur 11: Genomsnittlig avbrottstid	27
Figur 12: Elproduktion i Sverige uppdelat per kraftslag	28
Figur 13: Installerad elproduktionskapacitet och effektförbrukning i Sverige	30
Figur 14: Nettoflöde av el till och från Sverige	31
Figur 15: Marknadsandelar för gashandlarna 2006	44
Figur 16: Det svenska naturgasnätet	46
Figur 17: Användning av naturgas i Sverige 2007	48
Figur 18: Utveckling av Sveriges naturgasförbrukning	49
Figur 19: Marknadsandelar på Sveriges uppvärmningsmarknad	57
Figur 20: Prisutveckling på fjärrvärme	61
Figur 21: Prisspridning på fjärrvärme i Sverige 2007	62
Figur 22: Genomsnittliga bränslekostnader för svenska fjärrvärmeföretag,	63
Figur 23: Tillförd energi i fjärrvärme	64

Tabeller

Tabell 1: Nättariffer, öre per kWh	25
Tabell 2: Skattesatser för naturgas 2007, öre per kWh	42
Tabell 3: Naturgaspriser i Sverige, öre per kWh,	44
Tabell 4: Fjärrvärmens kundkategorier och leveranser 2006	65

Energimarknadsinspektionens publicerade rapporter 2007

Investeringar i elproduktion

Vi har analyserat vilka drivkrafter och hinder som främjar respektive hämmar investeringsviljan hos marknadens aktörer. I rapporten *Investeringar i elproduktion* konstaterar inspektionen att de investeringar som görs i ny elproduktion inte är tillräckliga för att förändra marknadskoncentrationen.

Åtskillnad mellan handel med el och produktion av el

I rapporten *Åtskillnad mellan handel med el och produktion av el* analyserar Energimarknadsinspektionen vilka effekter krav på åtskillnad i Sverige kan få. Av analysen framgår det att en ägarmässig åtskillnad inte skulle ge sådana positiv effekter på marknadens funktion att en reglering är motiverad.

Prisområden på elmarknaden (POMPE)

Under 2007 färdigställde vi tillsammans med Svenska Kraftnät, Svensk Energi och Svenskt Näringsliv rapporten *Prisområden på elmarknaden*. I rapporten utreds för- och nackdelar med olika sätt att hantera överföringsbegränsningar på den svenska och nordiska elmarknaden.

Utveckling av nätpriser 1 januari 1997-1 januari 2007

Som en del i tillsynsarbetet följer vi utvecklingen av elnätpriserna och har årligen sammanställt priserna sedan 1997. Undersökningen visar att de genomsnittliga nätpriserna har sjunkit för samtliga typkunder som undersökts.

Elnätsföretagens kostnadseffektivitet 2005

I rapporten analyseras elnätsföretagens kostnadseffektivitet 2005. Analysen visar att de svenska elnätsföretagen i genomsnitt skulle kunna bli 18 procent effektivare.

Uppvärmning i Sverige 2007

Vår rapport *Uppvärmning i Sverige 2007* beskriver utvecklingen på värmemarknaderna. I rapporten görs även en bedömning av effekterna av det ekonomiska stödet för konvertering från olje- och eluppvärmning.

Månadsvis avläsning av elmätare senast 1 juli 2009

Med anledning av de kommande lagkraven om månadsvis avläsning av elförbrukningen från och med 1 juli 2009 har vi undersökt hur elnätsföretagens arbete med månadsvis avläsning och installation av ny elmätutrustning fortskrider.

Översyn av lagen om särskild förvaltning av vissa elektriska anläggningar

Erfarenheter från tvångsförvaltningen av Ekfors Krafts elanläggning visar att det finns allvarliga brister i tvångsförvaltningslagen och att den måste skärpas. I rapporten föreslår vi också hur lagen bör skärpas.

Skydd i lag mot avstängning av elanvändare som bedriver samhällsviktig verksamhet

Den 15 juni 2007 överlämnade vi rapporten *Skydd i lag mot avstängning av elanvändare som bedriver samhällsviktig verksamhet* till regeringen. I rapporten föreslår vi att visst skydd mot avstängning införs för samtliga elanvändare.

Genomförande av Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/89/EG av den 18 januari 2006 om åtgärder för att trygga elförsörjning och infrastrukturinvesteringar

I rapporten, som lämnades till regeringen i mars 2007, lämnar vi förslag till hur Sverige ska genomföra Europaparlamentets och rådets direktiv om åtgärder för att trygga elförsörjning och infrastrukturinvesteringar.

Ny reglermodell för tyska elmarknaden

Tyskland håller sedan några år på att införa en reglermodell som liknar den som övervägs i Sverige. I rapporten granskar Energimarknadsinspektionen modellen och hur den har mottagits i Tyskland. Rapporten redogör bland annat för hur elmarknadens aktörer i Tyskland bedömer den nya reglermodellen.

Månadsvis avläsning och installation av fjärravlästa mätare

Nätföretagen kommer sannolikt att klara kravet på månadsvis avläsning av elmätare den 1 juli 2009, trots att eftersläpningen hittills varit betydande. Det visar undersökningen som presenteras i rapporten.

Energimarknadsinspektionens beslutade föreskrifter 2007

Nya föreskrifter om avbrottsersättning

Det är viktigt att Sveriges elkunder känner till rätten till avbrottsersättning och skadestånd vid elavbrott. Energimarknadsinspektionen beslutade därför den 26 april om nya föreskrifter (STEMFS 2007:2) som ska garantera att kunskaperna hos kunderna blir bättre.

Föreskrifter om särredovisning av fjärrvärme

Energimarknadsinspektionen beslutade den 28 juni om nya föreskrifter (STEMFS 2007:4) för särredovisning av fjärrvärme. Föreskrifterna fastställer innehållet i ellagen och förordningen och syftar till att säkerställa fjärrvärmekundernas trygghet och förtroende för fjärrvärmens som uppvärmningsform.

Föreskrifter om mätning, beräkning och rapportering av överförd el

Alla elmätare ska läsas av minst en gång i månaden och det ska gå fortare att byta elhandelsföretag. Energimarknadsinspektionen beslutade 18 september om föreskrifter (STEMFS 2007:5) som reglerar mätning, beräkning och rapportering av mätvärdena och hur rutinerna vid byten av elhandelsföretag ska se ut.

Föreskrifter om elleverantörers skyldighet att lämna uppgift om priser och leveransvillkor

Från och med 2008 kan landets elkunder jämföra elpriser och leveransvillkor på Energimarknadsinspektionens webbplats. Alla handlare ska enligt ellagen rapportera sina priser och leveransvillkor till inspektionen. Den 11 oktober beslutade inspektionen om föreskrifter (STEMFS 2007:08) som reglerar exakt vilka uppgifter som ska rapporteras.

Läs mer om energimarknaderna

Energiläget 2007

Energiläget är Energimyndighetens årliga rapport som presenterar statistik inom energiområdet. Energiläget ger en överblick över bland annat tillförsel och användning av energi, aktuell energipolitik och styrmedel samt energisystemets effekter på miljön.

Energiindikatorer 2007

Energimyndighetens årliga rapport *Energiindikatorer* följer upp de energipolitiska målen. Rapporten innehåller en uppföljning av ett antal grundindikatorer baserad på officiell energistatistik. Energiindikatorer 2007 innehåller ett temakapitel om trygg energiförsörjning.

Returadress:
Energimarknadsinspektionen
Box 155
631 03 Eskilstuna

Energimarknads
inspektionen

Energimarknadsinspektionen
Box 155, 631 03 Eskilstuna. Besöksadress: Kungsgatan 43
Telefon 016-16 27 00. Telefax 016-16 27 01
www.ei.se